

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Problematika týraných dětí
Biblicko-psychologická reflexe

Problems of children abuse
Biblical-psychological reflexion

Vedoucí práce:
prof. ThDr. Ján Liguš, Ph.D.

Autor:
Šárka Zárubová, DiS

Praha 2012

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá problémem Týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí. Obsahuje psychologický, sociální, medicínský a biblický pohled na toto téma. Zabývá se prevencí, péčí a řešením krizových situací. Nabízím přehled náhradní rodinné péče a stručný nástin práce sociálních institucí. V závěru práce se věnuji legislativě a povinnostím všech občanů, kteří jsou nebo budou svědky týrání, zneužívání nebo zanedbávání.

Klíčová slova

Adopce, dítě, linka důvěry, náhradní rodinná péče, ochrana dětí, prevence, rodina, sexuální zneužívání, týrání, ubližování, ústavní výchova, zanedbávání.

Annotation

This thesis deals with the problem of child abuse and neglect. It includes psychological, social, medical and biblical perspective on this topic. It deals with the prevention, care and crisis management. Here is an overview of foster care and a brief outline of the work of social institutions. The conclusion deals with legislation and duty of all citizens who are or will witness abuse or neglect.

Keywords

Adoption, child, helpline, foster care, protection of children, prevention, family, sexual abuse, abuse, institutional care, neglect.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem Problematika týraných dětí Biblicko-psychologická reflexe zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato diplomová práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 2012

Šárka Zárubová

Poděkování

Chtěla bych touto formou poděkovat především vedoucímu mé diplomové práce prof. ThDr. Jánů Ligušovi, Ph.D. za odborné vedení, za ochotu a čas, který mi věnoval při konzultacích. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří mi poskytovali poradenství, informace, materiály ze zpracovávané oblasti i duchovní podporu. Děkuji rovněž Bohu za jeho milost, sílu, moudrost a vedení při této práci.

Obsah

1. ÚVOD.....	9
2. BIBLICKÝ POHLED.....	11
2.1. Starozákonní pohled na dítě.....	11
2.2. Novozákonní pohled na dítě	12
2.3. Církev a rodiče.....	13
2.4. Církev a děti.....	15
2.5. Desatero	16
2.6. Život a zdraví	16
3. SYNDROM CAN	18
3.1. Psychické násilí.....	20
3.2. Psychická deprivace.....	24
3.3. Fyzické týrání	25
3.3.1. Tělesný trest	26
3.4. Posttraumatická stresová porucha (PTSP).....	27
3.5. Syndrom třeseného dítěte.....	27
3.6. Münchhausenův syndrom v zastoupení (by proxy).....	28
3.7. Pasivní fyzické týrání.....	28
3.8. Šikanování	29
3.8.1. Prevence šikany na školách	30
3.9. Systémové týrání.....	34
3.10. Sekundární viktimizace.....	34
3.11. Sexuální zneužívání	34
3.12. Komerční sexuální zneužívání dětí (KSZD).....	37
4. PREVENCE CAN	38
4.1. Oznamovací povinnost	39
4.2. Evidence orgánu sociálně právní ochrany	40
4.3. Trestný čin týrání svěřené osoby	40
4.4. Trestný čin pohlavního zneužívání	40
4.5. Trestný čin znásilnění	40
4.6. Trestný čin vraždy	41
4.7. Trestný čin zanedbání povinné výživy	41
4.8. Trestný čin opuštění dítěte	41
4.9. Trestný čin obchodování s dětmi a obchodování s lidmi za účelem pohlavní styku.....	41

5. KLOKÁNEK	42
5.1. Klokání tety a strýcové	43
5.2. Výhody Klokánků oproti ústavnímu systému	43
6. ÚSTAVNÍ VÝCHOVA	44
6.1. Nedostatky ústavního systému	44
6.2. Výzkum prof. Matějčka a kol.	46
7. NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	48
7.1. Osvojení	50
7.2. Přímá (otevřená) adopce	52
7.2.1. Adopce v Bibli	53
7.3. Ostatní formy náhradní rodinné péče	54
8. PSYCHOLOGICKO-SOCIÁLNÍ POHLED	56
9. HISTORIE A FUNKCE RODINY	59
10. POMOC TÝRANÝM DĚTEM	61
11. LINKA BEZPEČÍ	63
12. DOTAZNÍK	64
12.1. Vyhodnocení dotazníku	65
13. OSOBNÍ ZKUŠENOST	70
14. ZÁVĚR	71
SUMMARY	73
ABSTRAKT	75
POUŽITÁ LITERATURA	76
I. Primární literatura	76
II. Sekundární literatura	76
III. Internetové zdroje	77
IV. Slovníky	78
V. Sborníky	78
VI. Časopisy	78
SEZNAM PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ	79
SEZNAM PŘÍLOH	80
Příloha č. 1: Příklady linek bezpečí	81
Příloha č. 2: Dotazník	82

Seznam zkratk

CAN	Child Abuse and Neglect - Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
CSA	Child Sexual Abuse - Syndrom sexuálně zneužívaného dítěte
FOD	Fond ohrožených dětí
KSZD	Komerční sexuální zneužívání dětí
MPSV	Ministerstvo práce a sociální věci
OSN	Organizace spojených národů
PTSP	Posttraumatické stresové poruchy
SZ	Starý zákon
WHO	Světová zdravotnická organizace
ZT	Osoby těžce postižené
ZTP	Osoby zvlášt těžce postižené

1. ÚVOD

Od nepaměti si lidé váží zdraví jako největšího pokladu na světě. Lidé potřebují pracovat, vzdělávat se, vychovávat děti - žít a proto potřebují být zdraví. Pokud je člověk zdravý, ani si neuvědomuje hodnotu, jakou zdraví pro lidského jedince má. Zdraví si začneme uvědomovat, když je narušeno nebo když chybí. Díky zdraví dosahujeme našich cílů, snů, štěstí a harmonie v životě, který vedeme. Světová zdravotnická organizace ve své ústavě definovala zdraví jako „stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody“ a ne jako „pouhá nepřítomnost nemoci či vady“. V roce 1984 Světová zdravotnická organizace tuto definici rozšiřuje a upravuje, aby odpovídala potřebám současného člověka: „Zdraví je stav, který na jedné straně umožňuje jednotlivcům i skupinám lidí poznat vlastní cíle a uspokojovat potřeby a na druhé straně reagovat na změny a vyrovnávat se se svým prostředím. Zdraví chápe jako zdroj každodenního života a ne jako cíl života.“¹

Je velikou událostí, když žena otěhotní a čeká miminko. Je to zvláštní a výjimečná událost, která se průměrně opakuje dvakrát za život. Devět měsíců je doba příprav, očekávání, těšení se. Tato doba může být plná nervozity, napětí a zmatků, zda nastávající rodiče zvládnou všechny požadavky a situace, které bude klást nová životní rovina příchodem potomka. Velký podíl zde mají i hormony, které se mění v době těhotenství a po porodu. Podle nich se mění nálada jako mávnutím kouzelného proutku. Často hormony těhotné ženy manipulují i s partnerem a lehce se pak stane, že budoucí rodiče pochybují sami o sobě. Pochybují o tom, jestli budou dobrými rodiči a jestli zvládnou péči o dítě. V prvních měsících se zažitý rodinný způsob života mění, všechnu pozornost matky potřebuje nově narozený jedinec a na partnera a domácnost nezbývá žádný čas.²

S porodem a nově vzniklou situací je spojena také zvýšená vyčerpanost a únava matky. S novou rolí se každý vyrovnává sám, individuálně. Kdo není schopný pochopit závažnost a složitost situace narušuje přirozený vztah a chod věcí, nejen ke svému protějšku, ale i k dítěti. Tím může vzniknout počátek patologického chování. Jedná se zejména o porušení přirozené komunikace mezi partnery, sexualitou, ztrátou kontroly nad druhou osobou a velkým problémem u mužů často bývá, přestane-li žena vařit. Počátek žárlivosti může narušit láskyplný vztah k dítěti.³

---

¹ Zacharová, E., Hermanová, M., Šrámková, J., Zdravotnická psychologie, Grada, 2007, s. 15-16.

² Volně citováno: Kiedroňová, Eva, Něžná náruč rodičů, Grada, 2006, s. 14-16.

³ Volně citováno: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, 1999, s. 317.

Počet dětí, které jsou zneužívány, zanedbávány nebo týrány se každoročně zvyšuje. A to mě přivedlo na myšlenku věnovat se právě této problematice. Byla to právě kuřimská kauza v roce 2007, která mě šokovala a dovedla ke studiu daného tématu. Ráda bych přispěla širším a uceleným pohledem a podnítila větší osvětu a zájem nejen věřících, ale všech lidí, všech sociálních vrstev. Má práce je teologicky zaměřena.

Práci jsem si rozdělila na deset celků. Začínám biblickým pohledem na dítě, přibližuji různý pohled Starého a Nového zákona. Ten není rozdílný, je jiný. Základem je rodina i církev, dohromady tvoří dokonalý pár pro výchovu dětí. Jin a Jan dvě strany jedné mince. Jedna instituce se opírá o druhou, dodávají si sílu, vyměňují rady apod. Desatero bychom měli vštěpovat už těm nejmenším. V prostřední části se věnuji definici, typům, popisu, které zneužívání, týrání a zanedbávání může mít. Všechny typy způsobují bolest, fyzickou i psychickou a její následky provázejí nejen jedince, ale i celou společnost celý život. Násilí se objevuje nejčastěji v domácnostech, ale můžeme se s ním setkat i v nejrůznějších institucích. Každý z nás se setká s tímto problémem alespoň jednou za život a kdo ne, má opravdové štěstí. Další kapitolu tvoří prevence. Ráda bych ve své práci představila organizaci, která provozuje Klokánek. Pomáhá dětem psychicky, fyzicky, právně, materiálně a hlavně rychle. Tato organizace mě nejvíce oslovila a získala mou důvěru. O Klokánku jsem se poprvé dozvěděla z výše zmiňované kuřimské kauzy. Ráda bych vyzdvihla klady oproti ústavní péči, která sice v naší zemi funguje, ale je nedostatečná. Dále nastiňuji možnosti ústavní a náhradní rodinné péče. Devátý celek tvoří pomoc týraným dětem a v poslední kapitole představuji svůj dotazník. Otázky jsem si sestavila sama, podle toho, co mne nejvíce zajímalo. Otázky jsou velmi jednoduché a ve spolupráci s rodiči bych ráda oslovila děti prvního a druhého stupně. Jejich vyspělost bych následně chtěla porovnat. Součástí dotazníku by měl být prostor pro vlastní fantazii. Nejvíce by se mi líbilo, kdyby mi každé dotazované dítě nakreslilo obrázek. Asi by to měla být první věc, kterou si představí, když se řekne týrání, zanedbávání a ubližování.

Vše bych chtěla doplnit mými zkušenostmi. S jednou jsem se setkala na základní škole a druhou v rodině.

2. BIBLICKÝ POHLED

Dítě je nepostradatelnou součástí lidstva. Vždy bylo, je a bude.

2.1. Starozákonní pohled na dítě

Podle starého zákona je dítě zvláštním důkazem Boží přízně k rodičům. Dítě je prostředníkem mimořádného Božího požehnání. Bezdětnost a neplodnost je symbolem neštěstí, potupy, nebo přímo zlořečenství (Gen 16,4; Gen 30,1; 1. Sam. 1,6 a 2.Sam 7,1; Žalm 113,9).

Děti nejsou vlastnictvím ani majetkem rodičů, jsou Božím darem a Božím majetkem (Žalm 127,3), a Ten je propůjčuje rodičům. Vždy dětem pomáhá, slyší jejich křik, vidí jejich nouzi (Gen 21,17) a často právě kvůli nim pomáhá dospělým (Jon 4,11). Pán Bůh je vždy připraven požehnat těm nejmenším, jsou nástrojem jeho chvály (Žalm 8,3). Náš Pán se může zjevit i dítěti. On promlouval k malému Samuelovi v době velkého náboženského poklesu, kdy řeč Hospodinova byla vzácná (1.Sam 2,11; 3,4). Na děti Hospodin myslí i v zaslíbení o vylití Ducha svatého (Ji 2,28). Děti jsou zahrnuty do pospolitosti věřících od dob formování Izraele, jako vyvoleného lidu. Na poušti se účastnili všeho Božího dobrodiní, věrnosti, všech divů a důkazů Boží lásky (Ex 10,9). V době, kdy byl ustanoven bohoslužebný kult byli děti součástí shromáždění (Dt 31,12). Při bohoslužbách byly některé Boží činy spásy, opakovány proto, aby se vstípily dětem do paměti. Například zákon Boží lásky (Dt 6,6-9; 32,6). SZ neočekává ani nepředkládá ideální dítě. Zná je a ví, jak snadné je pro ně chytnout se špatného a zlého. Proto Bible nabádá rodiče, aby nezapomínali na kázání a trestání dětí při výchově (Př 22,15; 13,24; 23,13).⁴

Hebrejský výraz pro výchovu je „jasar, jiser“⁵. Starozákonní výchovou bylo poučování, vyučování a kázeň. Hlavním kamenem byla rodina a církev.

Rodina měla povinnost vést své potomky k víře v živého Boha tím, že jim neustále připomínala Boží činy a Boží vůli, náboženskou tradici a Zákon. To bylo předáváno ústní tradicí a příkladným náboženským životem dospělých. V církvi měli důležitou roli kněží, učitelé (mudrci) a proroci. Jejich úkolem bylo uchovávat a šířit tradici v okruhu jejich svatyň, vyučovat bohoslužbě a etice podle tóry (Jer 18,18; Dt 33,8-10). To se dělo rozmluvou

---

⁴ Převzato z: Liguš, Ján, Takových je království Boží - Mk 10,14, Theologická revue HTF UK, Praha, 1992, č. 3.

⁵ Liguš, Ján, Takových je království Boží - Mk 10,14, Theologická revue HTF UK, Praha, 1992, č. 3.

(katechismem - Dt 27,14-15), pomocí symbolů (např. chrámové rituály) a rozhodnutí (praxí - Ex 18,16; 20-23; 22,7-9; Dt 17,8-9). V době zajetí, kdy nebylo kněží ani proroků vystupovali do popředí mudrci a usilovali o to, aby vedli lid k mravnímu životu a praktické zbožnosti (Př 1,2-6; 3,3-6; 8,4-5; 10,8; 12,18; 14,2). Činili to individuálně osobním stykem na veřejných místech, pomocí hádanek, přísloví a přirovnání (2.Sam 12,1-12; Př 30,21-23; 26,14-23). Zvláštní úlohu měli proroci. Volali lid k pokání, ujišťovali jej o Božím odpuštění a o příchodu Mesiáše. Užívali evangelizační metody, symboly a kázání (1. Kr 1,30-31). K výchovným prostředkům patřily i bohoslužby, náboženské slavnosti, lidová shromáždění, prorocká škola a synagogální škola, vzniklá po babylónském zajetí (Neh 8-10). Asi od roku 75 př. Kr. byla docházka do synagogy povinná. Vždy deset rodin financovalo jednu školu.⁶

2.2. Novozákonní pohled na dítě

Předpokládáme, že mezi Ježíšovými posluchači byli děti (L 9,47). Tomu nasvědčuje i Ježíšova řeč - prostá, jednoduchá, plná podobenství z běžného života, aby si jí děti snáze zapamatovali. V evangeliích jsou vyjádřeny Boží sliby pro děti. Ježíš považoval dítě v jeho malosti, bezmocnosti a v závislosti na dospělých za viditelný obraz pravých učedníků. Opravdový věřící je malý sám v sobě, neboť je odkázán na Boží pomoc. I Ježíš šel ke slávě skrze ponížení do podoby služebníka. Podle něj děti stojí pod zvláštní Boží péčí, neboť anděl každého dítěte v nebi hledí na tvář nebeského Otce (Mt 18,10). Ježíš brávil děti do náruče, žehnal jim, vkládal na ně ruce a modlíval se nad nimi (Mk 10,13-16; Mt 19,14-16; L 18,16). Ježíš měl k dětem netradiční a jiný vztah než jeho učedníci, kteří kárali rodiče a domlouvali jim, aby neobtěžovali Mistra dětmi (Mk 10,14). V Markovi 10,14 Ježíš říká: „Nechte dítek jít ke mně a nebraňte jim, neboť takových jest království Boží“. Tím Ježíš činí prostor pro ně ve své zbožnosti a nařizuje odstranit vše, co by dětem mohlo bránit vidět Krista, neboť mají své místo v Božím království. Zde Ježíš překonává židovskou tradici, která dětem nevěnuje žádnou pozornost. Původ můžeme hledat u řeckého „erchesthai a kóluein“.⁷

V ostatních novozákonních spisech už mnoho není. Prvotní církev se věnovala více misijní činnosti mezi dospělými a nevěnovala příliš velkou pozornost dětem. Velkou a asi jedinou úlohu má rodina. Apoštol Pavel nabádá ke společnému soužití mezi rodiči a dětmi.

---

⁶ Převzato z: Liguš, Ján, Takových je království Boží - Mk 10,14, Theologická revue HTF UK, Praha, 1992, č. 3.

⁷ Převzato z: Liguš, Ján, Takových je království Boží - Mk 10,14, Theologická revue HTF UK, Praha, 1992, č. 3.

Dětem připomíná, aby ctili otce a matku (Ef 6,4; 2). O dětech věřících rodičů smýšlí jako o dětech ‚svatých‘, právě odtud někteří teologové zdůvodňují křest dětí. Považují ho za oprávněný zejména tam, kde se rodiče zavazují převzít odpovědnost za to, že dítě bude vyrůstat ve společenství Božího slova a v okruhu Božího působení. Křest dětí jako takový v Písmu nenajdeme, protože prvotní církev křtila jen dospělé.⁸

Starší děti mohli přijímat svátost večeře Páně. Otázkou ovšem zůstává, zda je biblicky správné vysluhovat svátost eucharistie nemluvňátkům a malým dětem, kteří ještě nemají schopnost sebehodnocení a širšího chápání. Stejně jako SZ ani Ježíš nevidí v dítěti ideální bytost nebo andělské vlastnosti. Jeho láska je stejná ke všem lidem, včetně dětí. Dítě je vnímavé, zvědavé, pozorné, často důvěřivé a umí se o slova svých rodičů opřít. Všechna biblická zaslíbení se vztahují k dětem věřících rodičů. Z hlediska univerzality Božích činů, se můžeme domnívat, že má na mysli všechny děti, neboť Pán Ježíš vybojoval spasení pro všechny lidi, tedy pro celý svět. A je možno se domnívat, že do Božího království se dostanou i děti nevěřící, neboť přece Kristova smrt na kříži smířila i všechny děti, které pro své spasení nemohou nic udělat.⁹

2.3. Církev a rodiče

Rodiče mají velkou zodpovědnost za své děti nejen před ostatními lidmi a institucemi, ale i před Pánem Bohem. „Nechte dítek jít ke mně a nebraňte jim“ (Mk 10,14 a Dt 6; 6,9) to je jejich úkol. Tím realizují věřící rodiče správnou biblickou výchovu svých dětí. Předpokladem jsou tři aspekty - víra rodičů, naděje víry a láska. I rodiče potřebují vědět, že Bůh je slyší a pomáhá jim vychovávat své děti. Neboť náš Pán má s každým nějaký záměr a pro každého přichystal jinou cestu. Opravdová láska, již mají rodiče milovat své děti, pochází od Boha, je ovocem Ducha (Gal 15,22) a zdrojem síly. Láska přijímá děti i s jejich nedostatky a chybami a nese je před Boží tvář. Kde je opravdová láska, tam se daří výchově, kázni i autoritě. Láska má dva rozměry: první k Bohu a druhý k bližním. V rodinném kruhu je přítomno obojí, jen tak roste vzájemná odpovědnost, pěstuje se pravá podřízenost a družnost. Neméně důležitým je osobní příklad rodičů. Bez osobního příkladu

---

⁸ Převzato z: Liguš, Ján, Takových je království Boží - Mk 10,14, Theologická revue HTF UK, Praha, 1992, č. 3.

⁹ Převzato z: Liguš, Ján, Takových je království Boží - Mk 10,14, Theologická revue HTF UK, Praha, 1992, č. 3.

všechny návody a všechna biblická místa o dětech budou dětem cizí a nikdy je nebudou moci správně pochopit. Nepomohou příkazy ani rozkazy a vše se bude jevit jako tvrdé zákonictví. S výchovou dětí musíme začít už před narozením, modlíme se za ně a předkládáme je Pánu. Na to poukazoval již J. A. Komenský. Než se dítě narodí má být v rodině vše připraveno, pro jeho přijetí i vedení. Výchova není jen poučování, ale styl života, způsob jednání a duchovní klima v rodině. Vše, co prožijeme se určitým způsobem promítá do výchovy. Vychováváme osobním příkladem, dítě pozoruje a později se snaží reakce dospělých napodobovat. Naše jednání a chování bychom měli přizpůsobit věku dítěte.¹⁰

Rodiče by měli dbát několika křesťanských zásad:

1. „Rodinné pobožnosti.“ Ty musí být výrazem lásky rodičů k Bohu. Mají být radostné, upřímné a plné života. Do jejich průběhu je zahrnuto čtení a vyprávění biblického textu. Když děti začínají rozumět, měly by se volit více srozumitelné texty s postavou Ježíše jako přítele, pomocníka všem trpícím, kteří jsou smutní, skleslí a nešťastní. Odpovědi rodičů na nejrůznější otázky by měli být trpělivé, pravdivé, upřímné a srozumitelné pro danou věkovou kategorii. Vše by mělo končit modlitbou. To působí na dětskou duši a to je mnohem důležitější, než aby rozuměli každému slovu.

2. „Dodržování modlitebního života.“ První modlitba dítěte začíná u domácího stolu poslušným sepnutím ručiček, druhá odpovídá slova ‚amen‘ a třetí naučenou krátkou modlitbou. Ta by měla být brzo vystřídána vlastní volnou modlitbou.

3. „Poslušnost.“ Když se rodiče poslušně podrobují Boží autoritě a děti to vidí, velmi snadno pojmají toto chování za své. Poslušnost je důvěra a sebekázeň. Snadněji posloucháme toho, komu věříme.

4. „Jednoduchost odpovídá duši dítěte.“ Rodiče by tak měli uzpůsobit své jednání a komunikaci věku dítěte.

5. „Důvěra.“ Rodiče by měli svěřit dítěti odpovědnost, která bude přiměřená jeho věku. Dítě se tak učí rozhodovat. Dítě zprvu bezmezně důvěřuje rodičům, s přibývajícimi zkušenostmi poznává jejich chybování a omylnost. Tím je jejich důvěra otřesena. Avšak nemusíme před dítětem své nedostatky skrývat, ale naopak si musíme i se svými chybami stále získávat a udržovat důvěru našich nejmenších. Pokud se nepodaří rodičům získat a udržet si důvěru dětí, hledají jí jinde a vydávají se tak špatným směrem.

---

¹⁰ Převzato z: Liguš, Ján, Takových je království Boží - Mk 10,14, Theologická revue HTF UK, Praha, 1992, č. 3.

6. „Pravdomlupnost, úcta a respekt ke druhým.“ Tvoří neoddělitelnou součást výchovy, která začíná v rodině.

7. „Upřímnost a trpělivost.“ Upřímnost je jediným výrazem pro celistvost, nerozpolcenost, nezáludnost, prostotu a nevinnost. Trpělivosti potřebujeme zejména v jednání s dětmi. Kde není trpělivost, není ovoce.

8. „Radost.“ V křesťanské rodině bývá mnohem více radosti, než v rodině ateistů. Radost je darem Ducha svatého (Gal 5,22). Radost dává sílu a duševní pohodu. Pomáhá utvářet příjemné rodinné klima. Tam kde je radost je štěstí a zdraví. A usměvaví lidé jsou milejší a ochotnější.¹¹

2.4. Církev a děti

Poslání církve je vyjádřeno ve slovech Ježíše Krista. „Nechte dítek jít ke mně a nebraňte jim“ (Mk 10,14 a Dt 6; 6,9). Církev musí být opravdovým bratrským společenstvím, vychovávat a vést může jen církev kázně. Nekázeň a neláska způsobuje velké škody přítomnému společenství i nastávajícím generacím. Církev musí pomáhat rodičům přibližovat dětem Písmo, k tomu jí slouží různé prostředky a pomůcky, zejména písně. Církev si můžeme představit jako nebeskou školu, tak jak si jí představoval J. A. Komenský. Ředitelem je Duch svatý, učitelé jsou proroci a apoštolové, ti mají zprostředkovat výchovu pro život, seznámit s odkazem apoštolů, vyznáním víry, historií a reformačním odkazem.¹²

Každá církev má svou formu a podobu práce s dětmi. Například Jednota bratrská pořádala sborové dny s dětmi, které trvaly celý den, končily modlitbou a byly plné zpěvu, kázání a her. Jinde se pořádaly křestní neděle, kterých se účastní děti s rodiči. Jinde mají nedělní besídku nebo nedělní školičku. Děti jsou rozděleny do skupin podle věku a vyspělosti. Děti máme získávat pro Krista, protože jsou pokorné, dají se vést, důvěřují a věřit mohou už jako nemluvňata. Je třeba využít doby, kdy nejsou vzdorovité. Proto by měli být prvními evangelisty rodiče. Jsou to jedině oni, kteří rozumí svým dětem, vědí co potřebují a čemu rozumí. Proto by měli zvolit takovou formu, které dítě rozumí, neklást velké požadavky, neočekávat výsledky a být trpělivý. Každý by měl mít na paměti, že dítě nemá schopnost chápat pravdu a skutečnosti, kterým často nerozumí ani dospělí (příkladem může být

---

¹¹ Převzato z: Liguš, Ján, Takových je království Boží - Mk 10,14, Theologická revue HTF UK, Praha, 1992, č. 3.

¹² Převzato z: Liguš, Ján, Takových je království Boží - Mk 10,14, Theologická revue HTF UK, Praha, 1992, č. 3.

trpitelská postava Spasitele). Zároveň bychom je neměli nutit k přílišné odpovědnosti za jejich hříchy, kterým ještě neporozuměli, neměli bychom po nich chtít, aby se chovali jako dospělí, ale naopak prodlužovat jejich dětství a vést je, aby z nich byli lepší křesťané a lidé, než jsme my.¹³

2.5. Desatero

Deset Božích přikázání se vyskytuje v Písmu na dvou místech. V širší formě je zaznamenáno ve 2. Moj. 20,1 a v trochu volnější obměněné formě ho nalezneme v 5. Moj. 5,1-21. Podle biblické tradice vydal deset přikázání sám Bůh. Svým prstem je napsal, promluvil k Mojžíšovi a lidu izraelskému na hoře Sinaj (2. Moj. 19,16-20,17). Desatero je součástí biblického kontextu - Božího zjevení na Sinaji. Je to evangelium SZ. Původně se o desateru hovořilo jako o deseti slovech, které měly stručnou a jednoduchou podobu. Postupem času se desatero formovalo, předávalo z generace na generaci až se ustálilo. V Písmu nalezneme další synonyma - svědectví, Boží zákon, desky a slova svědectví, smlouvu a přikázání. Vyjadřuje Boží vůli a proklamuje Boží práva na člověka. Bůh tím odhalil svou lásku a dobrotu k člověku.¹⁴

Dekalog není prostředníkem spásy, ale Bůh sám. Teologický obsah a význam je součástí i Ježíšovi zvěsti. Dnes patří do výuky náboženství na školách, snad po celém světě. V bohoslužebné a katechetické tradici zaujímá velmi důležitý prvek a postoj. Ve výchově je nedílnou součástí a patří k základním biblickým hodnotám.¹⁵

2.6. Život a zdraví

Peschke rozlišuje v morální teologii činy ničící lidský život podle „přímého a nepřímého“ usmrcení. O přímém usmrcení se mluví, když je něčí smrt zamýšlena jako cíl jednání nebo jako prostředek k dosažení cíle. O nepřímém usmrcení se mluví, když něčí smrt není zamýšlena jako prostředek k dosažení cíle, nýbrž se o ní uvažuje jen jako o doprovodném následku, příkladem je smrt civilistů při zničení vojenského objektu. Zdraví a život jsou velká a důležitá „dobra“, není dovoleno vydávat v nebezpečí život vlastní ani

---

¹³ Převzato z: Liguš, Ján, Takových je království Boží - Mk 10,14, Theologická revue HTF UK, Praha, 1992, č. 3.

¹⁴ Převzato z: Liguš, Ján, Deset božích přikázání a jejich biblicko-teologický význam, Theologická revue HTF UK, Praha, 1992, č. 25/5, s. 65-69.

¹⁵ Převzato z: Kubáč. Vladimír, Desatero a jeho výklad, Blahoslav, 1990.

život jiných. Člověk by měl vždy předvídat neblahé následky svého činu a měl by je brát v úvahu. Tím spíše, je-li mezi námi bezohlednost a lhostejnost.¹⁶

---

¹⁶ Citováno z: Peschke, K.-H., Křesťanská etika, Vyšehrad, 2004, s. 279.

3. SYNDROM CAN

Každé dítě se ve svém životě setká s citovým týráním. Je mnoho podob, kdy je týrána duše. Důležitá je situace, za jaké k týraní došlo, domácí a rodinné prostředí dítěte, jak často se takovéto stavy opakují a jakým vysokým nárokům je dítě vystaveno.

Touto problematikou se vědci začali zabývat v padesátých letech minulého století pod názvem neúrazová poranění. V sedmdesátých letech vědci pod vedením Henryho Kempe začínají tuto problematiku popisovat souhrnně jako syndrom bitého dítěte, z kterého později vznikl pojem syndrom CAN, používaný i v České republice, kdy se naši odborníci začali tímto tématem hlouběji a usilovněji zabývat. V devadesátých letech zavedli kartotéku týraných dětí a začaly se rozvíjet nejrůznější organizace, telefonní linky důvěry a krizová centra, které pomáhaly, chránily a podporovaly ohrožené děti. Od roku 1991 platí Úmluva o právech dítěte, která byla přijata 20. 11. 1989 v New Yorku. U nás platí od 6. 2. 1991. V České republice je tímto syndromem ohroženo až čtyřicet tisíc dětí. Nejvyšší procento tvoří děti v kojeneckém a batolecím věku.¹⁷

Pojem syndrom CAN je zkratkou z anglického Child Abuse and Neglect a představuje souhrn příznaků týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je chápán jako fyzické, psychické i sociální poškození, které narušuje přirozený vývoj dítěte. Základem zanedbávání a poškození je vědomé či nevědomé jednání dospělých osob, zejména rodičů. Toto nepřijatelné chování nalezneme po celém světě, ve všech sociálních vrstvách a rasách. Dospělý člověk využívá své nadřazenosti, síly a bezohlednosti za účelem uspokojování svých potřeb nad malým bezbranným dítětem. Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte může mít nejrůznější podobu od psychického a fyzického týraní přes sexuální zneužívání až po podobu smrti. Psychické týraní je zpravidla přítomno u všech typů týraní, včetně zanedbávání. Jakékoli týraní zanechává bolest a křivdu v duši i srdci dítěte.¹⁸

Špeciánová ve své knize uvádí i syndrom sexuálně zneužitého dítěte, tzv. syndrom CSA (Child Sexual Abuse), který se užívá zejména v Americe. Jeho projevem jsou poruchy spánku, deprese, strach, nízké sebevědomí s následkem sexuální dysfunkce, zneužíváním jiných a delikvence.¹⁹

---

¹⁷ Dunovský, J.: Dytrych, Z., Matějček, Z. a kol.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Grada, 1995.

¹⁸ Volně citováno: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 320-321.

¹⁹ Převzato z: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, 26-27.

Za rizikovou skupinu se považují děti obtížně zvládatelné, trucovité, zlostné, neklidné, nesoustředěné, plačtivé, náladové a hyperaktivní, které mohou vyčerpávat, dráždit, svádět či provokovat. Do této skupiny můžeme dát i děti, které nesplňují očekávání rodičů. Bývají to děti postižené, nemocné, s lehkou mozkovou dysfunkcí, mentálně zaostalé a nevlastní. V případě sexuálního zneužívání jsou nejvíce ohroženy vyspělé dívky, které se chovají mazlivě a koketně. V případě zanedbávání se jedná více o děti uzavřené, úzkostné, uplakané, líné a samotářské.²⁰

Rizikovou skupinu tvoří i rodiče, kteří se neztotožnili s novou životní rolí, nemocní a mentálně zaostalí, závislí na alkoholu a drogách, workholici, lidé bez domova, žijící v bídě, příliš mladí a nezralí rodiče, lidé trpící zvýšenou deprivací a depresemi a lidé extrémně citliví na stres.²¹

Patologičtí rodiče často působí na své okolí upraveným a spořádaným dojmem. Dispozice pro takovéto chování se ve většině případů dědí z generaci na generaci. Jedná se o patologický model rodičovského chování přejímaný a tudíž obvykle považovaný za normální. V praxi se většinou jedná spíše o muže, kriminálního, závislého na alkoholu s agresivními rysy a bezprostředním chováním a absencí vyšších citů. V systému hodnot má nejvyšší místo uspokojování vlastních potřeb a tužeb. V rodině, ve které je přítomný takovýto agresor nejčastěji dochází ke smrtelnému zranění dítěte. Jedinou šancí je včasné rozpoznání situace a odebrání dítěte. Ústavní léčba nebo jakákoliv náprava agresora je nemožná. Jsou to většinou ženy, které se nedostatečně starají a zanedbávají péči o své dítě. Ve většině případů bývá za sexuálním zneužíváním muž. Ženy často o chování svých partnerů vědí a stávají se tak pasivními účastnicemi znásilnění či zneužití. Nejčastějším pachatelem můžou být rodiče, prarodiče, učitelé nebo další příbuzní.²²

Vágnerová rozlišuje tři základní typy strádání:

1. týrání psychické a fyzické,
2. zanedbávání dítěte,
3. sexuální zneužívání.²³

---

²⁰ Převzato: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 335.

²¹ Převzato: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 325.

²² Převzato: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 339, 334.

²³ Citováno: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 321.

Fyzické týrání popisuje jako tělesné trestání a bití, kdy dospělá osoba zneužívá své síly nad podřízeným dítětem. Psychické týrání popisuje jako časté kritizování, ponižování a citové vydírání dítěte, kdy dospělá osoba zneužívá své psychické nadřazenosti nad naprosto na nás závislým tvorem. O zanedbávání mluví tehdy je-li dítě poškozováno nedostatkem aktivity jednoho či obou rodičů, kdy dochází k porušení vztahu a ztrátě pocitu jistoty a bezpečí mezi rodičem a dítětem. Dochází k patologické interakci mezi nimi. Následkem je porucha uspokojování potřeb dítěte, souhrnně označeno pojmem deprivace.²⁴

Jsou různé formy a podoby týrání, zneužívání a zanedbávání. Naše společnost odmítá a trestá všechny formy. Získaná traumata negativně ovlivňují zdraví dítěte, osobnost i celkový vývoj a narušují základní přirozený vývoj, sebehodnocení, sebeurčení a rozvoj jedince. Může dojít k patologickému vývoji osobnosti a rozvoji mezilidských vztahů.²⁵

V roce 1992 Zdravotní komise Rady Evropy definovala sedm kategorií, jedná se:

1. psychické a fyzické týrání,
2. sexuální zneužívání,
3. zanedbávání ,
4. šikanování,
5. systémové týrání,
6. sekundární viktimizace,
7. Münchhausenův syndrom (by proxy).²⁶

Je naším úkolem, úkolem společnosti, omezit a předcházet takovému chování a situacím. Existuje široká osvěta veřejnosti, ve školách, u lékařů, ve zdravotnických zařízeních a ostatních institucích, která popisuje a radí co dělat, setkáme-li se s potenciálním ohroženým dítětem.

3.1. Psychické násilí

Psychické násilí je takové chování, kdy dospělá osoba nadměrně ponižuje, kritizuje nebo citově vydírá dítě. Zneužívá nadřazenosti nad slabým bezmocným a zcela závislým jedincem.²⁷

---

²⁴ Volně citováno: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 321.

²⁵ Volně citováno: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 321.

²⁶ Špeciánová, Šárka, Ochrana týrného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 96.

Takovéto chování je nepřijatelné a může narušit přirozený vývoj a rozvoj chování a osobnosti. Může dojít k chybnému či zkreslenému pojetí sebehodnocení a sebezpojetí. Může být aktivní nebo pasivní. O pasivním mluvíme tehdy, chybí-li něco ve vztahu interakce. To něco může představovat city, lásku, mazlení, pohlazení, komunikaci, důvěru, apod. Vede osobnost k psychické deprivaci. Aktivní psychické týrání představuje cílené jednání. Navíc psychické násilí vždy doprovází ostatní formy týrání a zanedbávání.²⁸

Statisticky psychické násilí rozdělujeme na:

1. časté nadávky, ponižování, zesměšňování, opovrhování,
2. výhrůžky a cílené vyvolávání strachu u dítěte,
3. odmítání dítěte, citová deprivace, citové vydírání nebo naopak absence citu,
4. permanentní srovnávání s úspěšnějším sourozencem,
5. nepřiměřené zatěžování dítěte domácími povinnostmi,
6. vysoké výkony - ve škole a sportu,
7. násilná izolace, nepřiměřené oddělení dítěte od vrstevníků či ostatních osob.²⁹

Komunikace v rodině je „alfou a omegou“ všech vztahů. Může ale i v ní docházet k patologickému jednání, buď chybí úplně, nebo komunikace není přizpůsobená věku dítěte - nadávky, vulgární výrazy, monolog, křik, rozkazy, chybí slušné chování apod. V rodině může být i manipulace, kdy je dítě dospělou osobou vmanipulováváno do činnosti nebo mu je nucena vůle dospělé osoby. Manipulace může být viditelná nebo skrytá, jejíž cílem je zisk nebo blaho manipulátora. A dvojité vazby, která něco jiného říká a něco jiného dělá. Příkladem je matka, která dítěti říká mám tě ráda a současně ho odstrkuje.³⁰

Velký citově náročný problém představuje rozvod rodičů. Rozvod je sám o sobě velmi těžkou, vysilující životní situací pro dospělé osoby. Pro dítě, kterému se „boří“ dosavadně jediný a známý svět se ocitá v nevědomosti, nerozhodnosti, strachu z přítomnosti a budoucnosti. Často jedinec trpí domnělou představou, že za tento stav můžou. Někdy k pocitu odpovědnosti ženou dítě samotní rodiče, kteří si to možná ani neuvědomují. I když rodiče dítěti všechno trpělivě vysvětlí, dítě není schopno pochopit rozsah celé události,

---

²⁷ Převzato z: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 321.

²⁸ Volně citováno: http://www.ditekrize.cz/syndrom_can.php#psychicke_tyraní (16.6.2012).

²⁹ Podrobnosti viz. http://www.ditekrize.cz/syndrom_can.php#psychicke_tyraní (16.6.2012).

³⁰ <http://www.nicm.cz/formy-a-nasledky-psychickeho-tyraní-zneuzivani-a-zanedbavani> (16.6.2012).

vznikají pro něj nové situace, musí se rozhodnout, ocitá se v nepřátelském, stresovém sociálním klimatu. Tato citově náročná situace pro dítě se často ještě vyhroťte ovlivňováním rodičů, štváním proti sobě, kdy dítě stojí mezi nimi a rodiče dítě berou jako předmět nebo nástroj.³¹

Týrání může představovat i nadměrné ochranné chování, kdy se rodiče snaží nesmyslně dítě před vším a každým bránit a schovávat. Opakem je tzv. americká výchova, model rozmáhající se i u nás, rodiče v podstatě nechají děti, aby se vychovali sami. Děti tak nemají žádné hranice, obvykle ani vzory a cíle. Je naprosto přirozené všechno povolit a nic nezakazovat. Už od dětství je tak kladen důraz na jejich egocentrismus.³²

Všechny děti milují své rodiče. I týrané děti milují své rodiče, neboť oni nic jiného neznají. Když jsou malinké nedokážou rozlišit mezi dobrým a zlým, zejména pokud k tomu nejsou rodinou vedeni, děti se učí okoukáváním a zkušeností, pokud jejich rodiče neodlišují dobro a zlo, dítě nemá, kde pochytit pravý smysl a správný význam. Proto je pro nás naprosto nepochopitelné, že týrané dítě snáší odloučení od rodiny velmi těžce. Místo toho, aby cítilo úlevu a mělo radost z konce utrpení. I týrající rodiče představují zázemí a dítě je na nich plně závislé, alespoň do doby než jde do školy. Po zrušení povinné předškolní výchovy se posunula hranice, kdy školské instituce mohly být schopny odhalit patologické chování nebo zacházení. Samozřejmě se dítě ve škole nemusí chovat podezřele nebo nápadně. Spíše bývají zakřiknuté, tiché, nejistí, bez zájmu, můžou přehnaně reagovat strachem nebo úzkostí. Bývají to samotáři. Z praxe je obvyklé, že týrané děti mají horší prospěch, trpí poruchou soustředěnosti, nízkou sebedůvěrou v cokoli dokázat a nemají motivaci. Dítě ve škole poznává nové vztahy, a kolektiv. A může tak dojít k sebeodhalení situace a stanovení závěru. Dítě se s týráním musí vypořádat. Každý jedinec to dělá po svém.³³

Vágnerová uvádí čtyři typy:

1. některé děti se ztotožní s rolí špatného dítěte, uvěří, že jsou trestáni oprávněně, protože zlobili nebo udělali něco špatně. Rodiče tak v nich zasejí pocit viny,

2. jiné děti lpí na týrajících rodičích, čím více jsou odstrkovány, tím více se k nim chtějí přitisknout a získat tak lásku, tento projev ovšem může tyrany vyprovokovat k další akci,

---

³¹ Volně citováno: Pöthe, Petr, Dítě v ohrožení, G plus G, 1996, s. 19-20.

³² Volně citováno: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 336.

³³ Volně citováno: Pöthe, Petr, Dítě v ohrožení, G plus G, 1996, s. 31.

3. některé děti se vyrovnávají opakováním, stále si v duchu, při hře, při malování opakují traumatizující zážitky a tím se s ním ztotožňují až ho přijmou za svůj,

4. malá část dětí se s týráním vyrovnává tím, že se chová jako trýznitel - agresivně, konfliktně, útočně.³⁴

Pro týrané děti je normální naučený pocit podřízenosti a oddanosti, který si nesou do dospělosti. Už od dětství tak dochází k poruše vývoje zdravého, harmonického a individuálního sebevědomí a sebedůvěry. U některých jedinců chybí úplně. Sebevědomí a sebedůvěra se přestala vyvíjet, tím se negativně ovlivnil celkový vývoj jedince. Nesnaží se bránit, tento obranný mechanismus nemají a lehce se tak stanou cílem šikany nebo posměchem a odmítáním okolí. Ostatní děti tuto podřízenost instinktivně vycítí, a proto bývá i obvyklé, že nemají přátele. Někteří se nedokážou vyrovnat s působením vlivu prostředí a mají sebedestruktivní a sebeagresivní myšlenky a činy.³⁵

Světová zdravotnická organizace (WHO - World Health Organisation) definovala pět psychických potřeb:

1. potřeba určitého množství, proměnlivosti a kvality vnějších podnětů,
2. potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech, tj. smysluplného světa,
3. potřeba prvotních emocionálních a sociálních vztahů,
4. potřeba společenského uplatnění a společenských hodnot,
5. potřeba otevřené budoucnosti nebo životní perspektivy.³⁶

Dítě se během prvního roku života učí a získává důvěru ke světu, tím získává sebedůvěru a životní jistotu a to mu umožňuje vybudovat si kladný postoj k životu a společnosti. Kvalitní a opravdový vztah, nejčastěji k matce je základem pro rozvoj osobnosti, vnitřní jistoty a vyrovnanosti. Vzniká tím správný vztah a postoj ke světu, společnosti i k lidem. Pokud dojde v tomto nejdůležitějším období k pochybení nebo absenci, dochází k neuspokojení potřeb citové jistoty a bezpečí, v určité míře po určitou dobu, citovou deprivací.³⁷

---

³⁴ Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 336-7.

³⁵ Volně citováno: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 337.

³⁶ Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 337.

³⁷ Volně citováno: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 322.

3.2. Psychická deprivace

Deprivací, psychickou karencí, psychickým hladověním neboli strádáním se rozumí psychický stav, který vznikl za takových podmínek, kdy jedinci nebyla dána možnost uspokojovat psychické potřeby v určité míře po určitou dobu. Dochází k neuspokojování citové jistoty a bezpečí, k nedostatku výchovy a podmětů. To negativně ovlivňuje vývoj a osobnost jedince.³⁸

Psychická deprivace působí rozdílně na různé děti, záleží na jejich genetické výbavě a na tom, jakou mají zkušenost během prvního roku života. Důsledkem nezájmu matky o dítě dochází ke nesprávnému vývoji řeči. Matka omezuje vztah s dítětem, a tím nedochází ke zpětné vazbě a odezvě projevů dítěte. Ve vyšším věku mají zanedbávané děti malou slovní zásobu, děti neumějí používat zájmena, mají špatný slovosled a spontánní projev je pro ně problematický. Děti se neumějí učit zkušeností, neznají prvotní vzor okoukáváním od matky. S tím je spojen horší prospěch ve škole. Mají problém se vztahy s ostatními lidmi. Dítě se nedokáže vžít ani se socializovat do jiné role. Emoční strádání se projevuje změnou v hierarchii hodnot. Nejvýše stojí pocit jistoty a bezpečí. V sociálním vztahu se projevují jako egocentričtí a žárliví.³⁹

Pod kategorií psychické deprivace je citová subdeprivace, která je mnohem běžnější a hůře se odhaluje. Projevuje se nedostatkem kontaktu s rodiči, sníženou empatií, rodiče hodnotí dítě výhradně kriticky a nejsou schopni rozumět jeho potřebám. U této formy rodina plně funguje a materiálně obvykle nestrádá. Jedná se především o rodiče s přehnanou ctižádostí, kteří nemají na dítě čas. I tato skupina je hůře hodnocena ve škole, děti neumějí využít své inteligence a nevynikají dobrými pracovními zkušenostmi, chybí jim trpělivost.⁴⁰

Jejich charakteristickou vlastností je výbušná, zlostná a dráždivá povaha se sníženou sociální adaptací. Podle Vágnerové se děti, které citově strádají, poznají podle kreseb, jejich obrázky bývají znázorňovány bez lidí.⁴¹

---

³⁸ Převzato z: Langmeier, J.: Matějček, Z., Psychická deprivace v dětství, Karolinum, 2011, s. 23-26.

³⁹ Volně citováno: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 321-325.

⁴⁰ Volně citováno: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 326-331.

⁴¹ Převzato z: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 323, 331.

3.3. Fyzické týrání

Fyzickým týráním se rozumí veškeré tělesné ubližování a násilí na dítěti, které dítě poškozují. Výsledkem může být tělesné zranění, trvalé poškození až s následkem smrti, otrávení nebo udušení. Tělesné týrání může být užíváno jako výchovná metoda. Dítě týrají především rodiče, kteří by měli představovat jistotu a bezpečí. Dítě trpí tělesně i duševně. Násilí v rodině je projevem nahromaděného a vystupňovaného napětí, které rodina nedokáže řešit jinak než agresí. Obětí se stává bezbranné dítě, jako nejslabší článek, které neumí odrazit útok tak, jako dospělý. Rodiče, kteří by mohli používat nadměrného násilí, nemají děti obecně v lásce. Všechnu svojí pozornost věnují svým zájmům, popř. problémům. Rodiče nemají dostatek trpělivosti, nedovedou se plně kontrolovat a mají zvýšený sklon reagovat agresivně.⁴²

Mezi fyzické týrání patří: „nepřiměřené bití rukou a různými nástroji, kopání do dítěte, údery pěstí, popáleniny (např. cigaretou), opaření horkou vodou, bodné rány, vytrhávání vlasů, nepřiměřené tahání za ušní boltce - způsobující trhliny, odmrštění, odhození dítěte, škrcení, dušení, svazování, připoutání, silné třesení zejména s malým dítětem, odnímání spánku a potravy“.⁴³

Fyzické týrání dítěte negativně ovlivňuje psychický vývoj dítěte a porušuje přirozené navazování vztahů k jiným lidem. U dítěte dochází k chybnému sebepojetí. To ovlivňuje vztah k sobě samému (mít se rád) a k ostatním dětem. Týrané dítě vystupuje jako citově chladné a nepřístupné, které nemá zájem o své vrstevníky a naopak se jim vyhýbá. Výsledkem toho je nepřijetí dítěte okolím. Dítě se ocitá v sociální izolaci. Děti mají horší prospěch, ve škole se neprosazují a v budoucnu mají problémy v manželství a v zaměstnání. U dospívajících jedinců je zvýšené riziko sebevražd a sociálně deviantního chování jako je promiskuita, závislost na alkoholu a drogách, trestné činy, agrese nebo šikanování. Záleží jen na dítěti jak se se situací vyrovná a jaký vliv bude mít na budoucí život. Míra a způsob vyrovnání závisí na četnosti a opakování. Záleží kým bylo násilí páčáno, jedná-li se o matku či otce dítěte nebo o osoby cizí a na míře agrese. Nezastupitelnou roli má pomoc a podpora, která je dítěti nabídnuta v takových situacích.⁴⁴

---

⁴² Volně citováno: Špecianová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 20.

⁴³ Pöthe, Petr, Dítě v ohrožení, G plus G, 1996, s. 27-28.

⁴⁴ Volně citováno: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 337-338.

Fyzické týrání dělíme podle povahy na „aktivní“ (násilí) a „pasivní“ (nedostatečné uspokojování nejdůležitějších životních potřeb).⁴⁵

3.3.1. Tělesný trest

Tělesným trestem se rozumí vědomé a úmyslné ublížení za účelem potrestání dítěte, většinou za jeho chování. Užívání tělesných trestů při výchově sebou nese riziko špatného vývoje osobnosti. Užívání násilí jako výchovného prostředku má krátkodobý efekt. Snižuje sebedůvěru a zvyšuje úzkost. Dítě je ochromeno strachem ze ztráty lásky a vzniklou situaci může chápat jako osobní selhání. Už od starověku, v antické Spartě najdeme zmínky o trestání dětí nejen v rodině, ale i na školách. Situace trestaných dětí se u nás zlepšila v roce 1870, kdy tělesný trest byl zakázán. Přelomem 19. a 20. st. Většina rodičů nesouhlasila se zrušením trestů. Panovala představa o dobrém učiteli, který své žáky trestal. K násilí na dětech se vyjadřoval i T. G. Masaryk, ten prosazoval heslo: „Dobrý učitel vychovává, né trestá“. Poukazoval na to, že potrestání je pro nás tou nejsnadnější věcí. Povolené školní tresty byly obsaženy ve školním řádu z roku 1905. Tam o ubližování a násilí není ani zmínka.⁴⁶

Tělesný trest porušuje tělesnou celistvost jedince a brzdí vývoj osobnosti, neboť primitivní úkony vyvolávají primitivní reakce. Učí dítě stresu a poslušnosti, pocitu bezmoci a podřízenosti. Může se zvýšit riziko sebepoškozování a útěku dítěte z domova. U tělesných trestů je důležitá srozumitelnost a spravedlnost, jinak se dítě naučí přijímat násilí jako metodu řešení životních situací a problémů. Je-li dítě vystaveno dlouhodobé agresi, je ohroženo zvýšeným rizikem vzniku posttraumatické stresové poruchy (PTSP). Hranice mezi trestáním a týráním se nedá jednoznačně nebo jednoduše vymezit. Organizace spojených národů (OSN) se pokusila definovat tuto hranici a určila, že trest se stává týráním tehdy, ubližuje-li se dítěti pomocí předmětů (vařečka, klacek, opasek), na citlivou část těla (pohlavní orgány, dlaně, břicho) a zejména zůstanou-li po ubližování viditelné stopy (podlitiny, škrábane, popálená místa, lysiny, zlomeniny). Většina rodičů jedná v afektu. Dítě odnáší jejich stres a napětí, vybijí si na něm svůj vztek. Duševně nemocní rodiče mohou své dítě trestat i preventivně, za chyby a prohřešky druhých. Týrané dítě nechce mluvit o svých poraněních. Pokud hovoří, vyhledává nepravděpodobné příčiny vzniku, dítě se nerado svléká, aby neukázalo své

---

⁴⁵ Podrobnosti viz. Špecianová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 20-21.

⁴⁶ Převzato z: <http://www.rodina.cz/clanek6479.htm>, odstavec 6-11 (18.6.2012).

zubožené tělo. Dítě má strach z rodičů, nechce s nimi trávit čas a otálí s návratem domů. Může se chovat agresivně vůči ostatním a izoluje se.⁴⁷

3.4. Posttraumatická stresová porucha (PTSP)

Opakované tělesné nebo duševní násilí může u dětí vyvolat posttraumatickou stresovou poruchu. Následkem je porucha osobnosti, snížená přizpůsobivost ve společnosti, deprese, stres, pocit zmatenosti, bezradnost, bezmocnost, obviňování se z vlastní viny, poruchy v sexuálním životě, nízká schopnost koncentrace, nízký pracovní výkon a vegetativní potíže (poruchy spánku a trávení a nadměrná únava a vyčerpanost). PTSP se u dítěte nejčastěji projevuje znovuprožíváním negativní situace, děti si zážitek znovu připomínají a vybavují v mysli v bdělém stavu i během spánku, jako noční můry. Tím chce dítě dojít k odreagování a vyrovnání. Prožitky se objevují během hry, malování a ostatní symbolické aktivitě.⁴⁸

3.5. Syndrom třeseného dítěte

Syndrom třeseného dítěte vzniká prudkým třesením nebo cloumáním s kojencem a malým dítětem. Je zvláštním typem týrání. Následkem vzniká skupina různých potíží různého stupně. Následkem může být porucha sání a polykání, zhoršení zraku, oslepnutí, ztráta sluchu až hluchota a poškození mozku. To způsobuje mentální zaostalost, poruchy řeči a učení, artismus, poruchy chování, ochrnutí a následnou smrt. Dětská hlavička a krk jsou citlivá místa, minimálně do jednoho roku věku dítěte, jsou tudíž lehce zranitelné. Kiedroňová ve své výuce v péči o kojence dokonce zakazuje záklon hlavičky, a to i v případě, že dítě již udrží hlavičku samo.⁴⁹

Prudké škubání nebo trhání dítětem působí záklon a předklon ohnutí a natažení krčních svalů. Dětský mozek a cévy nejsou přizpůsobeny takové zátěži. Syndrom se projevuje „tupým pohledem, křečemi, zornice se nepohybují, dítě je spavé, neaktivní, má potíže s dýcháním, může zvracet, hlava, která může otéct, je stočena na jednu stranu a velmi časté je krvácení do mozku či oka“.⁵⁰

---

⁴⁷ Převzato: Vaníčková, Eva, Sborník V.konference sociálních pracovníků k rodinné problematice, Praha, MPSV ČR, 1994.

⁴⁸ Volně citováno: Vágnerová Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 1999, s. 336.

⁴⁹ Citováno: Kiedroňová, Eva, Něžná náruč rodičů, Grada, 2006.

⁵⁰ <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=620> (18.6.2012).

Tento jev byl poprvé popsán na počátku sedmdesátých let lékařem Johnem Caffeyem. Jako první seznamoval veřejnost, s tím, co se stane, třese-li se s dítětem. Od počátku tušil zlobu a ztrátu sebekontroly rodičů, na kterou je jediným lékem klid a trpělivost, neboť několikahodinový dětský pláč vyvede z míry snad každého dospělého.⁵¹

3.6. Münchhausenův syndrom v zastoupení (by proxy)

Münchhausenův syndrom v zastoupení je jednou z mnoha podob tělesného zneužívání. Dítě je zastupováno dospělou osobou, nejčastěji matkou, která si vymýšlí nebo zveličuje příznaky tělesného a duševního onemocnění nebo postižení. Dochází k opakování vyšetření a léčby, v takové míře, než je ve skutečnosti nutné a potřebné. Z toho plynou pro matku různé výhody (např. karta mimořádných výhod ZT, ZTP, sociální dávky) nebo jí to umožňuje být středem svého okolí (např. matku litují, obdivují). Tuto hypochondrii může dospělý přenést na dítě.⁵²

Matky trpí psychickou poruchou a jsou přesvědčeny o nemocnosti svého dítěte. Snaží se přesvědčit své okolí (lékaři, sousedé, učitelé) o tomto stavu. V prvním stupni si dospělý pouze vymýšlí a přehání. Ve druhém stupni matky mohou falšovat lékařské zprávy a mohou ovlivňovat vzorky sekretu (přidáním krve, chemických látek). Třetí stupeň může ohrozit život dítěte (infekcí, otravou, vážným poraněním těla).⁵³

Tomuto syndromu se věnoval v sedmdesátých letech 20. století britský lékař R. Meadow, který jako první popsal Münchhausenův syndrom v zastoupení (by proxy). Syndrom pojmenoval po německém baronovi von Münchhausenovi, který je u nás známý jako lhář a fantasta baron Prášil.⁵⁴

3.7. Pasivní fyzické týrání

Jedná se o stav, který vznikne spojením nedostatků, které působí po určitou dobu. Rodiče vědomě nebo nevědomě (rodiče s psychickou nebo psychiatrickou poruchou, nebo

---

⁵¹ Převzato z: <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=620> (18.6.2012).

⁵² Volně citováno: http://www.ditekrize.cz/syndrom_can.php#munchhausenuv_syndrom (18.6.2012).

⁵³ Volně citováno: http://www.ditekrize.cz/syndrom_can.php#munchhausenuv_syndrom (18.6.2012).

⁵⁴ Převzato: http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevyajejichprevence/tyrani_zneuzivaniazanedbavanidetiidospelych/fyzicketyranizneuзивaniazanedbavani/zakladnicharakteristika/13651.aspx

rodiče mentálně retardovaní) nedostatečně uspokojují základní fyzické, psychické a sociální potřeby dítěte nebo ho zanedbávají. Nejvýraznějším příznakem je sešlost dítěte.⁵⁵

Profesor Jiří Dunovský rozděluje pasivní fyzické týrání do čtyř skupin:

1. nepřiměřené zanedbávání zdravotní péče nebo bránění první pomoci,
2. vykořisťování dětí za účelem výtěžku nebo žebrání,
3. rodiče jsou povinni poskytnout odpovídající přístřeší, vhodné a dostatečné ošacení a ochranu,
4. rodiče jsou povinni dětem poskytnout kvalitní a pestrou stravu, v případě opaku děti trpí podvýživou, avitaminózou, poruchou přijímání potravy, apod.⁵⁶

Děti jsou celkově unavenější, mají stále hlad, koušou si nehty nebo vlasy, jsou depresivní, uzavřené, špinavé nebo můžou trpět poruchou řeči. Domov dětí by měl být uklizený, hygienicky čistý, mělo by být doma teplo a útulno. Cokoli jiného se stává suspektním v případě posuzování a podezření.⁵⁷

3.8. Šikanování

Šikana je agresivní ponižující chování skupiny či jednotlivce, které chce ublížit nebo zastrážit slabšího jedince, který není schopen se bránit. Je to cílené a opakované užívání agrese tělesně zdatnějšího jedince, který má potřebu dominovat a ovládat své okolí. Obvykle to bývají hyperaktivní žáci se špatným prospěchem a nižším IQ. Příčinu v jejich chování bychom ve většině případů našli v rodinně, kde se vyskytují tělesné tresty, násilí a agrese obecně. Vůdčí osobnosti, které nesou známky šikany nacházíme již v mateřské škole. Časem se jejich chování vymezí a prohloubí a graduje na druhém stupni základní školy, kde nalézají podobné typy a utváří skupinu. Není příliš běžné, aby šikanoval jedinec sám, bez svého kolegiálního zázemí. Ten kdo šikanuje je bezohledný, neukázněný, potřebuje se předvádět a být středem pozornosti, má nízké sebevědomí, které skrývá za ataky vůči sobě podobným

---

⁵⁵ Volně citováno: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 21.

⁵⁶ Převzato z: <http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevayejichprevence/tyranizneuzivaniazanedbavanidetiidospelych/fyzicketyranizneuzivaniazanedbavani/zakladnicharakteristika/13651.aspx> (18.6.2012).

⁵⁷ Převzato z: <http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevayejichprevence/tyranizneuzivaniazanedbavanidetiidospelych/fyzicketyranizneuzivaniazanedbavani/zakladnicharakteristika/13651.aspx> (18.6.2012).

oslabeným jedincům. Takovýto jedinec je snadno ovlivnitelný, mnohem snadněji podléhá alkoholu a drogám.⁵⁸

Oběti se většinou odlišují od agresorů svým vzhledem, chováním, povahou, fyzicky slabší a inteligencí. Matky obětí jsou úzkostného a přehnaně pečlivého typu, které své děti plně nevedou k samostatnosti a sebezpůsobování. Oběti ve snaze přizpůsobit se svému okolí ztrácí svoji autonomii, originalitu a původnost, pokouší se stát se někým jiným, aby nevyčnívali. Oběti, které jsou často fyzicky napadány, uráženy, vydírány, ponižovány, zesměšňovány, kterým jsou odebírány peníze, poškozování věci nebo oděvu, se kterými se nikdo nechce stýkat a komunikovat žijí v neustálém strachu, úzkosti, depresi a ztrácí sebevědomí. To způsobuje poruchy spánku, bolesti hlavy a břicha a zvracení. Dítě se málokdy svěří ze strachu, že by situace mohla být ještě horší, odmítá chodit do školy a zvyšuje se pocit izolace a samoty. Oběti jsou často tiché, plaché, úzkostné, nejisté, mají nižší sebevědomí, mají nějaký handicap a můžou pocházet z chudých rodin.⁵⁹

Vágnerová rozlišuje šikanu psychickou, fyzickou a destruktivní. Psychická šikana je psychické a slovní ponižování nebo vydírání. Fyzickou šikanou se rozumí tělesné násilí a ponižování. Destruktivní šikana je zaměřena na ničení majetku, osobních věcí a oblečení. Šikana má vždy sociální charakter, často je přehlížena a tolerována a ve své podstatě je beztrestná.⁶⁰

Šikanování většinou není rodiči vůbec odhaleno a většina učitelů, která o šikaně tuší nebo ví, jí raději ignorují a modlí se, aby se nestalo nic vážného. Pedagogové se dnes dětí bojí a často berou šikanu jako své selhání, neboť to byli oni, kdo nedokázal ve své třídě udržet pořádek a demokracii a nedokázali děti, které se nějak liší ochránit.⁶¹

3.8.1. Prevence šikany na školách

Prevence se dosáhne důsledným dodržováním několika jevů současně. Zodpovědnou osobou je pedagog, který aby něčeho dosáhl musí mít charisma, autoritu a musí ovládat umění kompromisu a komunikace. Dobrý učitel je všemi respektován, všechny dokáže zaujmout a zároveň je vyhledávaným přítelem. Nebojí se na něj obrátit žádný student potřebující radu

---

⁵⁸ Volně citováno: Vágnerová, Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, 1999, s. 283.

⁵⁹ Převzato z: Pöthe, Petr, Dítě v ohrožení, G plus G, 1996, s. 75-84.

⁶⁰ Vágnerová, Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, 1999, s. 283-287.

⁶¹ Volně citováno: Říčan, Pavel, Agresivita a šikana mezi dětmi, Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí, Portál, 1995, s. 13.

nebo pomoc. Ten „slabým dává a silným bere“. Nedostatek autority je dnes velkým problémem.⁶²

V každé době po celé historii lidstva bylo ubližováno slabým a chudým. Takový přístup je znám už z antiky, kdy se páni chovali špatně a krutě ke svým otrokům. Šikana je v podstatě velmi stará věc. Už ve školce se dětem vštěpují kulturní hodnoty naší společnosti. Děti se učí úctě, solidaritě, soucitu, obětavosti vyprávěním a osobním příkladem.⁶³

Snad v každé rodině se dítě učí solidárnosti, soucítění s nemocnými a trpícími, učí se chápat a pomáhat tam, kde je to potřeba. Pokud je dítě naučené se distancovat, opovrhovat nebo se dokonce vysmívat lidem v nouzi, nebude velkým přínosem pro budoucnost. Děti jsou většinou jsou stejného myšlení jako jejich rodiče, alespoň po tu dobu než získají vlastní myšlení podpořené vlastní zkušeností. V poslední době přibývá podobných rodin. Lidé se učí nestarat se o nikoho jiného, jen sami o sebe se slovy „vždyť nám by také nikdo nepomohl“. Je to problém doby, ve které se víra odsunula na druhou kolej. Neboť právě křesťané jsou tím pravým příkladem a od nich by se měli všichni učit.

Učitel si vždy všímá a ví, co se v jeho třídě děje. Všímá si i chování jiných dětí na chodbách, nebo mimo školu. Záleží jen na něm, jestli bude zavírat oči a nechávat dětem volný prostor, aby si své spory vyřešili sami. To vyústí v situaci, kdy šikánování jen pokvete a bude se zhoršovat. Nezastane se slabých, plachých, úzkostných, handicapovaných, tlustých ani dětí ze sociálních a chudých rodin. Takový učitel sice nemusí nic řešit, zároveň nic nenaučí, není u dětí oblíben a může se stát, že šikana, která mu přeroste přes hlavu vyrostе do nadměrných rozměrů a obětí šikany se stane on sám. Učitel nemá mnoho prostředků, jak takovou situaci řešit, nikdo z něj nemá respekt, trestat nemůže a psaní poznámek do žákovské se rodina takového agresora jen zasměje. Potrestáním typu důtka nebo dvojka z chování na vysvědčení se nic nemění. Na mnohých školách jsou běžným ohodnocením, stačí rodiče přesvědčit, že si učitel „zasedl“ zrovna na ně.

Učitel by měl sledovat dění, tiše vyčkávat a být připravený zasáhnout. Záměrně si má všimnout slabších a potenciálně šikanovaného jedince. Hledá a vyzdvihuje jeho klady, povzbuzuje ho, dodává mu odvalu, posiluje jeho sebevědomí, nenechává ho sedět v koutě, všem ukazuje, že jsou hodnotnými členy třídy, bez nichž by třída byla nudná a stereotypní.

---

⁶² Volně citováno: Říčan, Pavel, Agresivita a šikana mezi dětmi, Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí, Portál, 1995, s. 75-77.

⁶³ Volně citováno: Říčan, Pavel, Agresivita a šikana mezi dětmi, Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí, Portál, 1995, s. 73.

Sám je považuje za stejně hodnotné jako ostatní děti. Učí je citům. Tím, že pomáhá slabším, přináší jistou oběť, která vyčerpává a „krade“ volný čas. Podle Říčana je přesně to pravé pro potírání šikany. Neustále bojuje o důvěru dětí, pečlivě jim naslouchá a skrytě ale cíleně se ptá na to, co zajímá jeho samotného. Je to tak trochu diplomacie, kdy pedagog musí zjistit palčivé informace týkající se chování vůdčích osobností ve třídě. Přitom nesmí akceptovat žalování, které se netýká nebezpečných a poškozujících situací. Je zapotřebí dětem vysvětlit rozdíl a přitom si žáky správně vychovat. Výhodou je má-li třídní učitel své žáky, které nejlépe zná, na většinu předmětů. Samozřejmě tohoto se nedá docílit na středních školách. Přínosem je i pokud je třídním učitelem jedné třídy několik let (1. - 5. a 6. - 9. třída). Tím má možnost znát dobře žáky a sledovat jejich vývoj. Poznat problémy v rodině i problémy a změny v chování dítěte. Od počátku sleduje silnější jedince - vůdce, kteří se můžou proměnit v agresory. Sleduje skupinky dětí, kdo s kým kamarádí. Potencionálního agresora se od počátku snaží změnit a tlumit jeho myšlenky na šikanu. Takové dítě často chválí, za to, jak zvládl situaci, jak někomu pomohl. Zaměstnává ho - nosí mu pomůcky, myje tabuli, běhá za školníkem apod. Učí je empatii a správnému sociálnímu chování. Dává mu podmínky k přemýšlení, proč konat dobro. Učitel nesmí podceňovat přestávky. Obvykle platí, že čím více učitelů chodí po chodbách a na toalety, tím méně je prostoru k šikaně. Pokud to jde, neměl by nechávat děti úplně bez dozoru.⁶⁴

Říčan ve své knize říká: „Násilí v médiích je velkým problémem a žádná autorita nemůže děti ochránit, protože musí respektovat svobodu projevu“⁶⁵. Děti se s násilím setkávají v televizi a ve filmech a přejímají ho za své. S násilím se setkávají už v pohádkách. Na rozdíl od skutečné reality mají všechny pohádky dobrý a spravedlivý konec. Není v moci jednoho rodiče ani pedagoga uhlídat a znát všechny programy, na které se dítě dívá. Každý má jiná hodnotící kritéria a názory.

Dobrym přínosem se podle Říčana ukázal být systém demokracie posilován a kontrolován autoritou. Ač se zdá, že autorita a demokracie nejdou k sobě výborně se doplňují a fungují. Má na mysli způsob jednání učitele se studenty a rodiči. Demokratické vedení spadá do celoživotního vzdělávání všech pedagogů a ředitelů škol.⁶⁶

---

⁶⁴ Volně citováno: Říčan, Pavel, Agresivita a šikana mezi dětmi, Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí, Portál, 1995, s. 74.

⁶⁵ Říčan, Pavel, Agresivita a šikana mezi dětmi, Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí, Portál, 1995, s. 75.

⁶⁶ Převzato z: Říčan, Pavel, Agresivita a šikana mezi dětmi, Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí, Portál, 1995, s. 77.

Říčan popisuje šest hlavních zásad:

1. Učitel se má ptát na názory a přání dětí, trpělivě vysvětluje, pozorně naslouchá a respektuje jejich odlišné názory.

2. Učitel má učit možnost volby.

3. Podpora dětí ve studentských radách, které si do čela volí jednoho až dva předsedy, kteří prezentují třídu a zároveň pořádají schůzky, na kterých se rozhoduje a volí v zájmu třídy. Děti se snadno učí demokratickým principům a autoritě. Jejich činnost navíc zlepšuje vztahy a kvalitu mezi dětmi a učitelským sborem.

4. Spolupráce s rodinami. Netajit jim nepříjemné věci, naopak vtáhnout je do spolupráce. O šikaně na škole by měli vědět co nejdříve, mají na to právo, školu považují za důvěryhodného partnera a mohou být nápomocní.

5. Podporovat rodičovské rady, které radí a informují. Mají určitou zodpovědnost. Mimo jiného např. organizují výlety a shání knihy.

6. Ředitel by měl využívat různé profese rodičů, kteří mohou obohatit výuku. Tento systém je zřejmě častější v zahraničí, než u nás, jak uvádí sám Říčan.⁶⁷

Součástí by měly být i diskuze. Studenti diskutují s kantorem na závažná témata jako jsou volby, celosvětový mír, jak se k sobě mají lidé navzájem chovat, jak by se měl učitel chovat ke svým žákům a naopak. Žáci se dozvědí o kladných a záporných formách a výhodách. Výchova tohoto typu by měla být výhradně ku prospěchu studentů, nikoli považována za zbytečně strávenou hodinu. Pokud si děti v mládí osvojí demokratické principy, bude se lépe pracovat jim i ostatním.⁶⁸

Pokud je šikana na škole nabízí Říčan jako nejlepší řešení norský model, který spočívá ve zjištění jejího rozsahu anonymní anketou. Výsledky dotazníku se prezentují na schůzi učitelů, na kterou jsou pozváni rodiče, zástupci z řad žáků a psycholog. Základem úspěchu je

---

⁶⁷ Převzato z: Říčan, Pavel, Agresivita a šikana mezi dětmi, Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí, Portál, 1995, s. 77-80.

⁶⁸ Volně citováno: Říčan, Pavel, Agresivita a šikana mezi dětmi, Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí, Portál, 1995, s. 77.

nic nezamlčovat, umět si říct o pomoc, mít adekvátní literaturu, vytrvat a samozřejmě šikanu veřejně pojmenovat a ukázat na ní.⁶⁹

3.9. Systémové týrání

Neboli druhotné ponižování je opakované a často zbytečné týrání organizacemi, institucemi a úřady, které původně měli dítěti pomoc, chránit jej a měly mu být ku prospěchu. Sem můžeme zařadit např. neobjektivní rozhodnutí soudu o situaci, s následkem odebrání dítěte. Nadměrný kontakt s policií a soudy, kdy se dítěti stále připomíná trauma, které prožilo. Opakovaná lékařská vyšetření, která nejsou nezbytně nutná. Zanedbávání v kolektivních zařízeních jako jsou jesle, mateřské školy, dětské domovy a nadměrné přetěžování, ponižování nebo nepřiměřené jednání s dítětem na základní škole. Systémové týrání velmi úzce souvisí se sekundární viktimizací.⁷⁰

3.10. Sekundární viktimizace

Neboli druhotné zraňování je zvláštní forma týrání, která se v praxi objevuje velmi často. Jedná se o vystavování dítěte nadbytečné psychické zátěži během vyšetřování a dítě jako oběť trestného činu se tak stává obětí vyšetřování. Příkladem je obviňování dítěte, činění ho zodpovědným za danou situaci, nedůvěra k němu, opakované výslechy, výslechy v přítomnosti pachatele nebo neoprávněné a předčasné odebrání dítěte od rodiny.⁷¹

3.11. Sexuální zneužívání

Za sexuální zneužívání je považováno jakékoli vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, aktivitě a chování, které vede především k uspokojování sexuálních potřeb pachatele. Chování dospělého, který zneužívá moci nad slabým dítětem je sociálně nepřijatelné a zákonem zakázané. Dítě se stává nedobrovolným účastníkem, není schopno rozlišit špatnost nebo nepřiměřenost tohoto chování, důsledkem je nabourání fyzické, psychické a sociální pohody, kterou dítě zná. Sexuální zneužívání může mít nejrůznější podobu. Dělí se na kontaktní a nekontaktní formu. Bezkontaktní forma zahrnuje: exhibicionismus, nucení

---

⁶⁹ Převzato z: Říčan, Pavel, Agresivita a šikana mezi dětmi, Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí, Portál, 1995, s. 88-89.

⁷⁰ Volně citováno: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 26.

⁷¹ Volně citováno: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 26.

dítěte k obnažování a fotografování, obscénní telefonáty, nucení k prohlížení pornografických časopisů, nevhodné návrhy, nepřiměřené koketování či laškování se sexuálním podtextem.⁷²

Kontaktní forma je taková, kdy dochází ke těsnému kontaktu dítěte a pachatele. Kontaktní formou se rozumí všechny situace, kdy je dítě dospělým osaháváno, obtěžováno, líbáno, nuceno k orálnímu uspokojování pachatele nebo vložení penisu mezi stehna dítěte za účasti slovních urážek. Z násilněním se rozumí násilné vniknutí penisem či jinými předměty do vagíny, konečnicku nebo úst dítěte.⁷³

Pachatelem je většinou starší a zralejší jedinec, trpící pedofilní úchylnou, který si uvědomuje svůj čin, dítě ho zná a je na něm často závislé a plně mu důvěřuje. Pachatel vždy použije donucovací prostředek (násilím, podvodem, uplácením), aby dítě přiměl k sexuální aktivitě. Motivací psychiatricky nemocného pachatele je podle Vágnerové to, že se jedná o dítě a pachatel se socializuje do dětské role, nebo neexistuje jiná bytost v dané chvíli nebo situaci.⁷⁴

Existuje i sexuální zneužívání v rámci rodiny tzv. „intrafamiliární“, pachatelem ve většině případů bývá nevlastní otec, potom vlastní otec a zřídka jiný člen rodiny. Zneužívání se často opakuje a způsobuje traumata trvalého doživotního rázu spojené se ztrátou pocitu jistoty a bezpečí, které dítě doposud znalo a považovalo za samozřejmé. Rodina tak přestává plnit svoji funkci a dítě poškozuje. Dítě se cítí bezmocně, bez naděje a samo uprostřed rodiny (tzv. „home alone syndrom“ podle Vágnerové). Dítě je zasaženo násilníkem, který dítětem manipuluje, vyhrožuje a k mlčení ho nutí násilím. Dítě žije v neustálém strachu a stresu. I kdyby si chtělo promluvit, většinou nemá s kým, vztahy v rodině jsou poničené a dítě nemá důvěru k žádnému z členů, včetně matky, která často takovému jednání přihlíží, neboť i ona je slabá, závislá a neschopná své dítě ochránit.⁷⁵

Dítě je nemluvné, straní se kolektivu, je neveselé. Dítě poznává negativní hodnoty jako stud, vina, úzkost, méněcennost, bezmocnost, které doposud neprožili, tím mění žebříček svých hodnot, sebehodnocení, sebepojetí a sebeúcty. Záleží na tom, jak je dítě staré, jak dlouho bylo zneužíváno, jaké byly reakce dítěte, jak moc je dítě na násilníkovi závislé a na

---

⁷² Volně citováno: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 22 - 23..

⁷³ Volně citováno: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 22.

⁷⁴ Převzato z: Vágnerová, Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, 1999, s. 340 - 343.

⁷⁵ Převzato z: Vágnerová, Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, 1999, s. 341, 334.

tom, zda zneužívané dítě najde podporu v matce, popř. v jiném členu rodiny. Vágnerová užívá tři kategorie rozdělené podle D. E. Russella.⁷⁶

Do nejméně závažné kategorie patří: „svlékání, fotografování, líbání a dotýkání se genitálií“. Středně závažnou kategorií je vnikání do vagíny či konečníku prsty, jazykem nebo předměty. Nejzávažnější kategorii představuje orální, vaginální nebo anální pohlavní styk.⁷⁷

Zneužívání je často doprovázeno posttraumatickou stresovou poruchou. V roce 1986 popsal D. Finkelhor čtyři reakce na trauma, které jsou typické, pokud je dítě sexuálně zneužíváno. První reakcí může být změna vztahu k sexualitě, buď se jí dítě bojí a vyhýbá, nebo naopak sexualitu pochopí jako prostředek k získávání. O. Matoušek dokonce popsal sexualitu jako prostředek dorozumívání. Druhou reakcí je pocit zrady, popření toho, co dítě doposud znalo. Dítě ztratilo pocit bezpečí, jistotu, důvěru a naopak je naplněno hněvem, smutkem, depresí, zejména v případě, pokud mu nikdo nevěří. Třetí reakcí je pochopení své bezmocnosti. Při čtvrté reakci dítě hledá vinu v sobě.⁷⁸

V roce 1983 přichází C. R. Summit se syndromem přizpůsobení se sexuálnímu zneužívání, kdy dítě plně závislé na rodině přijímá svůj úděl jako jediný možný. Syndrom má pět fází - utajování (akt se stává tajemstvím), pocit bezmoci (výhrůžky a zastrašování), přizpůsobení (dítě se nejdříve vyrovnává a posléze bojuje o to, aby získal opět lásku a přijetí), odhalení (dítě s odstupem času promluví) a odvolání původní výpovědi (tzn., že dítě stahuje svůj výpověď se slovy, že si to vymyslelo, k této fázi je dítě obvykle dotlačeno).⁷⁹

Více bývají zneužívány holčičky, zejména značně mazlivé, koketní, vyspělé a děti mentálně postižené. Zneužívání je natolik traumatické, že zneužívané dítě si nese následky po zbytek života. To se projeví lhostejností k sexualitě, extrémní promiskuitou nebo prostitucí, kdy člověk ztratí všechny zábrany. Opakem jsou různé sexuální dysfunkce a neschopnost partnerského soužití. Existuje zvýšené riziko v dospělosti. Ženy, které byly v dětství zneužívány budou přihlížet zneužívání svých dětí a zneužívání chlapci budou zneužívat své děti.⁸⁰

---

⁷⁶ Převzato z: Vágnerová, Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, 1999, s. 339-345.

⁷⁷ Převzato z: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 22-24.

⁷⁸ Převzato z: Vágnerová, Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, 1999, s. 346 - 347.

⁷⁹ Převzato z: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 22.

⁸⁰ Převzato z: Vágnerová, Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, 1999, s.346-349.

3.12. Komerční sexuální zneužívání dětí (KSZD)

Jedná se o zneužití dítěte k dětské pornografii (tzn. zvukový nebo video materiál), prostituci nebo obchodování s dětmi, ve smyslu použití dítěte za sexuálním účelem výměnou za peníze nebo naturálii. Jde o obchod mezi zákazníkem a zprostředkovatelem. I když je KSZD porušením dětských práv a trestným činem najdeme v současné době širokou škálu nejrůznějších forem nejen v České republice, ale po celém světě.⁸¹

Zneužívání tohoto typu může být příležitostné, pravidelné nebo soustavné.⁸²

---

⁸¹ Volně citováno: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 22.

⁸² Podrobnosti viz. <http://www.mpsv.cz/úfilesúclankyú7289/KSZD.pdf> (18.6.2012).

4. PREVENCE CAN

Nejdůležitějším ze všeho je prevence, kterou teoreticky můžeme rozdělit na primární, sekundární a terciární. V praxi neexistuje žádné rozdělení nebo ohraničení, v praxi je potřeba působit primárně, sekundárně i terciárně najednou, jednotlivé stupně se prolínají a doplňují. Podle Světové zdravotnické organizace je primární prevencí jakékoli potlačení a zničení tohoto zla již na počátku a nedat mu příležitost, ve kterém by mohlo vzniknout nebo se rozvíjet.⁸³

Prevence by měla začínat před i po narozením dítěte. Většinou se jedná o krátké přednášky na téma co novorozenec chce a potřebuje a jak si uspořádat život během prvních pár měsíců. Tato prevence je zaměřena na správný vývoj pozitivního vztahu mezi matkou a novorozencem. Týká se zejména svobodných matek, mladých páru, nepřiliš vzdělaných rodičů, apod. Osvěta se týká i možnosti adopce u nechtěných těhotenství. Samotná výuka by měla začínat na základní škole s programem rodinná a sexuální výchova, jednoduchou srozumitelnou formou, má podávat užitečné informace, která nejenom naznačují, ale i navrhují řešení. Mezi hlavní témata patří antikoncepce, plánování rodiny, důležitost otcovské role v rodině. Na některých školách se aktivně vyučuje prevence ochrany a rozpoznání nebezpečí. Děti jsou teoreticky připraveny na útok zvenčí, nikoli však z rodiny. Nepostradatelnou složkou jsou tedy učitelé a vychovatelé, jejich úlohou je prevence identifikování dítěte s potenciálním syndromem. Neboť právě oni tráví s dítětem přes den více času než rodiče. Prevence se týká široké veřejnosti, učitelů, zdravotnických pracovníků, pracovníků z institucí a úřadů. S prevencí souvisí i připomínání kulturních a náboženských hodnot a tradic. To ovlivňuje mnoho rodičů a jejich postoj k výchově dětí.⁸⁴

Za sekundární prevenci je možné považovat odhalení rizikových skupin obyvatelstva v rizikových životních situacích. Padnutím minulého režimu došlo u nás k rozpadu pediatrické sítě, která skvěle fungovala. Zrušením povinné předškolní výchovy se odbourala jediná možnost, kdy mohl být syndrom CAN odhalen. Dnes je to možné nejdříve v první třídě. O terciární prevenci mluvíme, pokud došlo k ublížení, aktu násilí nebo sexuálnímu kontaktu. Úkolem terciární prevence je zamezit dalšímu opakování a snížení důsledků na minimum. Vzniká diagnóza, která se mění v prognózu. Je nejdůležitější získat důvěru dítěte, navázat

---

⁸³ Volně citováno: Pöthe, Petr, *Dítě v ohrožení*, G plus G, 1996, s. 71.

⁸⁴ Volně citováno: Pöthe, Petr, *Dítě v ohrožení*, G plus G, 1996, s. 72.

kontakt mezi dítětem a někým, komu je dítě schopno uvěřit. Vždy je upřednostňován zájem dítěte a jeho práva.⁸⁵

Sociální pracovník by měl mít charisma, přirozenou autoritu, měl by být poctivý, vzdělaný, svědomitý a měl by vzbuzovat důvěru dítěte již při prvním setkání. Měl by ovládat umění komunikace s dětmi i dospělými. Ke své práci by měl přistupovat s porozuměním, trpělivostí a rád. Jeho úkolem je rozpoznání a nastínění případu a jeho řešení. Již při prvním kontaktu by měl správně odhadnout člověka i situaci. Spolupracuje s dalšími odborníky, nikdy není sám.⁸⁶

Ani naší zemi se problematika týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí nevyhnula. Pro ochranu dětí je důležité znát a využívat právní normy. Na jejichž principech spolupracují zdravotničtí, pedagogičtí a sociální pracovníci, soudci, policisté a ostatní, kteří podezření oznámí. Pro poskytnutí pomoci je důležité dozvědět se o takovém dítěti včas. Často dochází k tomu, že osoba, která o týrání ví, se obává tuto věc oznámit. Důvody jsou v dnešní době různé - strach, veřejné pomluvy, obava, aby se dítěti více nepřitížilo apod. Všichni by měli být seznámeni s oznamovací povinností. Tu by měl splnit každý, kdo má potenciální podezření. Oznámení jsou důvěrná. Oznámení mohou být učiněna i anonymně. Pracovníci příslušného úřadu mají povinnost každé oznámení prošetřit. V naší společnosti se násilím nezabývají pouze odborníci z oblasti státní, zdravotní, sociální, právní a pedagogické sféry, ale také mnoho odborníků a laických profesionálních a dobrovolných pracovníků v rámci neziskových organizací. Jednou z možností je žádat pomoc pomocí linek důvěry a tísňových linek. Tyto linky jsou bezplatné a dnes je možné využít i širokou škálu internetových stránek a emailové pošty. Neziskové organizace poskytují psychologické, právní a sociální poradenství zdarma, podporu oběti a v případě potřeby mohou zajistit i azylové ubytování s utajenou adresou.⁸⁷

4.1. Oznamovací povinnost

Od 1.1.1994 platí oznamovací povinnost. Fond ohrožených dětí uvádí: „Ten, kdo tuto povinnost nesplní, se sám dopouští trestného činu (s trestní sazbou až na tři roky odnětí svobody). Oznámení je nutno učinit na policii, státním zastupitelství nebo v obci s rozšířenou působností. Oznamovatel je povinen pravdivě sdělit skutečnosti, které týrání dítěte

---

⁸⁵ Volně citováno: Pöthe, Petr, *Dítě v ohrožení*, G plus G, 1996, s. 72.

⁸⁶ Volně citováno: Pöthe, Petr, *Dítě v ohrožení*, G plus G, 1996, s. 49 - 50.

⁸⁷ Volně citováno: Pöthe, Petr, *Dítě v ohrožení*, G plus G, 1996, s. 71 - 74.

nasvědčují, aniž by odpovídal za to, zda se spáchání činu podaří prokázat. U trestného činu pohlavního zneužívání platí povinnost překazit jeho páchaní. Označení je možné provést i anonymně. Mimo to je dobré informovat i orgán sociálně-právní ochrany dětí a některou neziskovou organizaci.“⁸⁸

4.2. Evidence orgánu sociálně právní ochrany

Velkým přínosem v odhalování trestné činnosti je orgán sociálně právní ochrany dětí, která vede evidenci a spisovou dokumentaci. Osobní údaje, které jsou v nich obsaženy smějí být užity jen ve prospěch dítěte.⁸⁹

4.3. Trestný čin týrání svěřené osoby

Podle zákona č.140/1961 Sb. § 215 se trestného činu dopouští každá dospělá osoba, která má dítě ve své péči a trvale hrubě a bezcitně s ním jedná. Zákon se vztahuje na děti, které ještě nedovršili osmnáctý rok a na osoby, které jsou závislé na péči a pomoci jiných osob. Trestem může být odnětí svobody až na tři roky.⁹⁰

4.4. Trestný čin pohlavního zneužívání

Trestný čin pohlavního zneužití dítěte mladšího patnácti let je součástí zákona č. 140/1961 Sb. § 242. Při prokázání trestného činu může být pachatel odsouzen až na osm let vězení.⁹¹

4.5. Trestný čin znásilnění

Zákonem č. 140/1961 Sb. § 241 se rozumí jakékoli násilné jednání za účelem pohlavního vyžití, kdy pachatel zneužije bezbrannosti poškozeného člověka. Může být potrestán až osmi roky vězení.⁹²

---

⁸⁸ Volně citováno: <http://www.fod.cz/tyrani.htm>, druhý odstavec (18.6.2012).

⁸⁹ Převzato z: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 38.

⁹⁰ Převzato z: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 39-40.

⁹¹ Převzato z: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 42-43.

⁹² Převzato z: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 48-49.

4.6. Trestný čin vraždy

Úmyslné usmrcení nezletilého dítěte dospělou osobou s možností odnětí svobody až na patnáct let je obsaženo v zákoně č. 140/1961 Sb. § 219.⁹³

4.7. Trestný čin zanedbání povinné výživy

Trestným činem se rozumí neplacení výživného na dítě, neposkytování stravy, ošacení, bydlení, tepla, zanedbání čistoty a zdraví a ponechání dítěte bez dozoru podle zákona č. 94/1963 Sb.⁹⁴

4.8. Trestný čin opuštění dítěte

Opustí-li dospělá osoba svěřené dítě, které tím vystaví nebezpečí smrti s ublížením na zdraví bude souzena podle §212 zákona č. 140/1961 Sb. až na tři roky odnětí svobody.⁹⁵

4.9. Trestný čin obchodování s dětmi a obchodování s lidmi za účelem pohlavní styku

Oba trestné činy jsou obsaženy v zákoně č. 134/2002 Sb. Trestný čin obchodování s nezletilými dětmi spočívá v prodeji dítěte do adopce nebo za účelem práce. Trestným činem obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku se rozumí spojení prodeje osob mladších osmnácti let za účelem prostituce ve smyslu komerčního sexuálního zneužívání mimo Českou republiku.⁹⁶

---

⁹³ Převzato z: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 47.

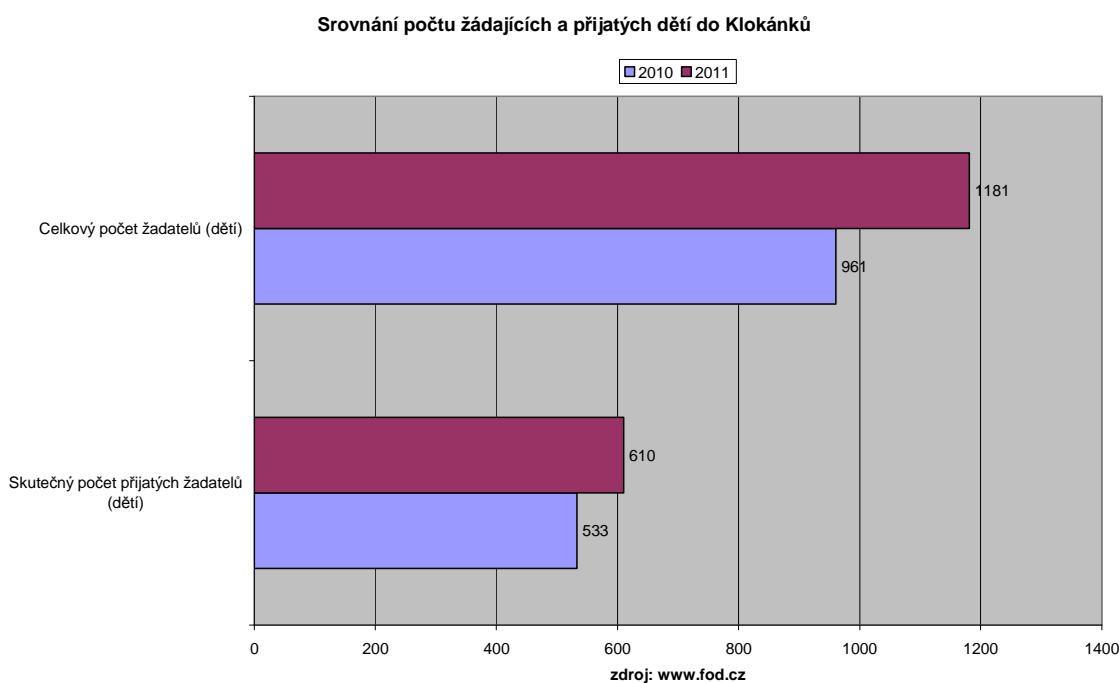
⁹⁴ Převzato z: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 48-49.

⁹⁵ Převzato z: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 51.

⁹⁶ Převzato z: Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 53-54.

5. KLOKÁNEK

Na svých internetových stránkách představuje Fond ohrožených dětí (FOD) projekt občanského sdružení, který pomáhá týraným, zneužívaným a zanedbávaným dětem, pod názvem Klokánek Klokánek má dvacet šest poboček po celé republice. Jeho největším cílem je změna zákonů a uvedení těchto zákonů do praxe. Klokánek může nabídnout dočasnou péči rodinného typu po dobu, než se děti budou moci vrátit do své rodiny, nebo než jim bude vybrána nová rodina. Klokánek je neziskovou organizací povolenou MPSV, která umožňuje jednat a přijímat děti, které potřebují akutní pomoc. Klokánek pracuje 24 hod./denně. Dětem pomáhá ve dne i v noci. Děti jsou přijímány na vlastní žádost, na žádost rodičů nebo soudu. Klokánek má povolení zadržet dítě proti vůli rodičů až do doby vydání soudního rozhodnutí. Umístění dítěte do Klokánka má přednost před umístěním dítěte do ústavu (podle § 46 (2) zákona o rodině č. 94/1963 Sb.⁹⁷). FOD podle svých statistik uvádí, že 60% dětí se vrací ke své biologické rodině, 30% je umístěno do náhradní trvalé péče a zbývající počet končí v ústavní výchově. Do Klokánku chodí děti různého věku a pohlaví. Sourozenci nejsou rozdělováni. Děti, které se dostanou do Klokánka jsou obvykle psychicky týrány, fyzicky napadány, hladové, nedostatečně oblečené, opožděné v celkovém vývoji, zanedbané, s nevhodnými společenskými návyky a projevy.⁹⁸

⁹⁷ Převzato z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html> (20.6.2012).

⁹⁸ Převzato z: <http://www.fod.cz/>, Klokánek - rodinná alternativní ústavní péče.

5.1. Klokání tety a strýcové

Zaměstnanci Klokánka se nazývají klokání tety a strýcové, obvykle se jedná o manžele, kteří se starají až o čtyři děti. Na ně jsou kladeny vysoké mravní nároky, musí mít zkušenosti a dokončené středoškolské vzdělání. Dále musí mít čistý trestní rejstřík, musí být empatičtí, odolní vůči stresu, čistotní a musí umět vykouzlit domácí bezpečné prostředí, ve kterém bude dítěti dobře. Jsou vyškoleni proto, aby zvýšeně dbali na fyzický, psychický, rozumový a mravní vývoj odpovídající věku dítěte a stupni jeho vývoje. Je samozřejmostí, že personál nepoužívá fyzické, psychické ani jiné tresty. Neopomíná na školní a domácí povinnosti, vaří, je dětem kamarádem i rodičem, vede dokumentaci každý den a neustále se vzdělává. S dětmi jsou přes den i noc, a tím dávají dětem pocit bezpečí a jistoty.⁹⁹

5.2. Výhody Klokáneků oproti ústavnímu systému

Děti mohou být přijaty okamžitě na vlastní žádost, na žádost rodičů nebo soudu. Klokánek může držet dítě proti vůli rodičů, až do doby vydání soudního rozhodnutí. Náš právní systém rozlišuje opatření rychlé do 24 hodin a obvyčejné do 7 dnů. Rychlého opatření se užívá zejména v případech, kdy dítě uteklo od rodiny nebo je týrané či zneužíváno.¹⁰⁰

Podle zákona o rodině č. 94/1963 Sb. § 46 (2) má umístění dítěte do Klokánka přednost před ústavní výchovou.¹⁰¹ Pobyt v Klokánku je na neomezeně dlouhou dobu a je možné ho kdykoli ukončit a propustit dítě domů. Do Klokánka jsou přijímány sourozenci bez ohledu na věk a nejsou rozdělováni. Dítě před nástupem do Klokánka nemusí absolvovat žádné vyšetření, ani projít ústavní péčí. Klokánek okamžitě pomáhá prostřednictvím rodiny, doma nebo ve služebních bytech. Péče o dítě se přirovnává k péči o dítě, které vychovávají příbuzní, netrpí psychickou ústavní deprivací ani se nezpožďuje jeho vývoj.¹⁰²

FOD uvádí: „Ústavní výchova je v průměru o padesát tisíc korun dražší, oproti výchově v Klokánku, to činí až pětset tisíc korun rozdíl na jedno dítě, za předpokladu, že klokání péče je poskytnuta maximálně čtyřem dětem. Nespornou výhodou je noční přítomnost tety a strýce, kteří mohou poskytnout individuální pocit bezpečí a jistoty.“¹⁰³

---

⁹⁹ Převzato z: <http://www.fod.cz>, požadavky na „klokání rodiče“ a povinnosti „klokáních tet a strýců“.

¹⁰⁰ Převzato z: <http://www.fod.cz>, principy péče v klokánku; výhody klokáneků oproti ústavnímu systému.

¹⁰¹ Převzato z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html> (20.6.2012)

¹⁰² Převzato z: <http://www.fod.cz>, principy péče v klokánku (20.6.2012)

¹⁰³ Převzato z: <http://www.fod.cz>, výhody klokáneků oproti ústavní výchově, odst. 1. (20.6.2012)

6. ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

V České republice řídí ústavní výchovu zákon č. 383/2005 Sb., který nabyl účinnosti 1.12.2005. Zákon vychází a mění zákon č. 109/2002 Sb. Tento zákon „o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů“ upravuje např. jednotlivá zařízení, stav dítěte mimo zařízení, dále upravuje zákon o rodině a školské instituce.¹⁰⁴ Zákon by měl primárně hájit ochranu a práva dětí, na základě zaopatření a řádné výchovy.¹⁰⁵ Ač je zákon nový přesto vychází ze systému, který byl založen před třiceti lety. Děti do tří let patří pod kojenecké ústavy. Od tří let patří do dětských domovů, diagnostických nebo výchovných ústavů, ty jsou řízené školstvím. Kojenecké ústavy spravuje zdravotnická sféra. Podle tohoto systému jsou sourozenci rozděleni a umístěni podle věku.¹⁰⁶ O ústavní výchově rozhoduje soud. Individuálně posuzuje věk dítěte, psychický a fyzický stav, rodinnou situaci a předpokládanou dobu, po kterou má dítě být v ústavním zařízení.¹⁰⁷

6.1. Nedostatky ústavního systému

Jedním z největších problémů je rozdělení jednotlivých ústavů pod ministerstvo zdravotnictví, školství a ministerstvo práce a sociálních věcí. Každý odbor řídí svěřený ústav jinak, má jiné cíle a prostředky. Mezi jednotlivými ústavami chybí blízká spolupráce, stejná úroveň a jednota. Úroveň se liší podle typu zařízení. Jedná se o materiální zařízení a vybavení. Liší se podmínkami sociálního zařízení. Počtem dětí ve skupině a počtem personálu.¹⁰⁸

Tento systém má za následek rozdělení sourozenců. V dnešním světě je naopak trend nechávat sourozence dohromady.¹⁰⁹

---

¹⁰⁴ Převzato z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-383-2005-sb-kterym-se-meni-zakon-c-109-2002-sb-o-vykonu-ustavni-vychovy-nebo-ochranné-vychovy-ve-skolskych-zarizenich-a-o-preventivne-vychovne-peci-ve-skolskych-zarizenich-a-o-zmene-dalsich-zakonu-ve-zneni-pozdjesich-predpisu-a-dalsi-sou>.

¹⁰⁵ Převzato z: Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*, SPN, 1980, s. 100-101.

¹⁰⁶ Převzato z: http://www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece.html (20.6.2012).

¹⁰⁷ Převzato z: Langmeier, J., Matějček, Z., *Psychická deprivace v dětství*, Karolinum, 2011, s. 352-358.

¹⁰⁸ Převzato z: <http://www.fod.cz>, výhody Klokánků oproti ústavnímu systému (20.6.2012).

¹⁰⁹ Převzato z: <http://www.fod.cz>, výhody Klokánků oproti ústavnímu systému (20.6.2012).

Velmi dítěti ubližuje, pokud se musí stěhovat do jiných ústavů. Dítě může vystřídat i čtyři ústavy za poměrně krátkou dobu - kojenecký ústav, dětský domov pro děti do tří let, diagnostický ústav a dětský domov. Děti do tří let jsou vychovávány ve velkých skupinách (až deset dětí) a v izolaci od starších dětí, od kterých by mohli čerpat inspiraci a motivaci. Je známo, že právě děti mezi druhým a čtvrtým rokem se nejsnadněji a nejlépe učí, obvykle si tak vytvoří velkou mozkovou kapacitu, ze které čerpají celý život. To samozřejmě není možné v izolaci a s omezeným počtem personálu. Tímto způsobem trpí normální jedinci, ale zejména nadprůměrní a výjimeční. Dosahují tak zbytečně nižšího vzdělání, navzdory vrozené inteligenci.¹¹⁰

Není vhodné ani časté střídání personálu. Dítě neví, na koho se může upnout, věčně odcházející a vracející se sestřičky mu činí v hlavě zmatek. Dlouho trvá, než si dítě vytvoří vazby k personálu a kolektivu. Dvě sestřičky nemůžou uspokojit psychické, fyzické i sociální potřeby skupiny o deseti dětech. Je prokázáno, že děti, které jsou dlouhodobě v ústavech a často tyto ústavy střídají mají velký a celoživotní problém začlenit se do společnosti a navazovat trvalé a kvalitní mezilidské vztahy. Tyto děti nejsou schopny vžít se do rodičovské role. Jejich děti jsou často týrány a zanedbávány a končí v ústavní výchově, jako jejich rodiče.¹¹¹

Do diagnostických ústavů jsou umisťováni bezproblémové a nekonfliktní děti spolu s dětmi agresivními, s delikventním chováním, závislými na drogách nebo automatech. Z tohoto jasně vyplývá, že děti závislé nebo psychicky nemocné nepatří mezi „normální“ děti. Tyto děti potřebují zvláštní režim, přístup i náplň dne. Stejně tak agresivní a delikventní děti potřebují jiné zaopatření než děti bezproblémové. Často se stává, že děti, kteří ukončili základní školu jsou dány do diagnostického ústavu, neboť není jiné místo, kam by mohli být umístěny. Zejména tam se bezproblémové děti mění na děti s problémovým chováním.¹¹²

Nevhodné je i financování tzv. „na hlavu“. Tento systém financování vede k ekonomickému tlaku, který klade důraz na plnou obsazenost, neboť při nízkém počtu dětí se jednotlivé skupiny spojují a personál se propouští. Čímž se znemožňuje myšlenka umisťovat děti do náhradní rodinné péče.¹¹³

---

¹¹⁰ Převzato z: <http://www.fod.cz>, výhody Klokánků oproti ústavnímu systému (20.6.2012)

¹¹¹ Volně citováno: Langmeier, J., Matějček, Z., Psychická deprivace v dětství, Karolinum, 2011, s. 358.

¹¹² Volně citováno: Langmeier, J., Matějček, Z., Psychická deprivace v dětství, Karolinum, 2011, s. 353.

¹¹³ Převzato z: <http://www.fod.cz>, výhody Klokánků oproti ústavnímu systému (20.6.2012)

Ústavní děti jsou velmi často postiženy ústavní deprivací, kterou kolikrát nikdo neodhalí ani neléčí. V důsledku toho jsou považovány za nevzdělavatelné, přestože v jiném prostředí by dokázali vystudovat střední školu.¹¹⁴

Velmi zavádějící je systém trestů a odměn. Pokud se dítě dobře chová, dostane odměnu. Dítě je pak hodné kvůli odměně a nikoli, že je to správné. Jedná se o naučené chování. V ústavech chybí vzor okoukávání a napodobování, chybí tu „selský rozum“, který je užíván v různé míře v každé rodině. To brání dětem v rozvoji jejich sebevědomí a sebehodnocení.

Velmi dlouho trvá, i několik měsíců, než dojde ke zrušení ústavní výchovy a možnosti odchodu dítěte jinam. Děti opouštějí domovy a ústavy často nezralé a nepřipravené na život. Ústavní výchova u dětí vyvolává stres, strach, nejistotu a ústavní deprivaci. Pro dobro, ochranu a správný vývoj dítěte by měla být na prvním místě tendence a myšlenka rodinné výchovy. Stát by měl podporovat možnost, aby děti mohli žít v rodinách. Pokud to nejde ve vlastní, pak alespoň v uměle vytvořené, která nese všechny předpoklady pro fungující a podobnou instituci jakou rodina je. Dětské domovy a ústavy by tak měly být poslední možností. V diagnostických ústavech by se pak uvolnila místa pro děti, kterým je zapotřebí pomoc nebo naučit správnému chápání světa.¹¹⁵

6.2. Výzkum prof. Matějčka a kol.

Na stránkách speciální pedagogiky mě zaujal výzkum pod vedením prof. Matějčka a výzkum prof. Koluchové. Oba výzkumy se věnují dětem, které pocházejí z dětského domova nebo ústavu.¹¹⁶

Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, ve spolupráci s PhDr. Bubleovou a PhDr. Kovaříkem studovali třicet dva let šedesát dětí, kteří vyrůstali v dětských domovech a jiných sociálních institucích. Věnovali se jejich vývoje od raného dětství do dospělosti. Srovnávali přirozený vývoj dětí vychovávaných ve vlastních rodinách, v pěstounské péči, SOS dětských vesničkách a dětí žijících v ústavní výchově. Závěrem tohoto výzkumu bylo, že děti pocházející z ústavní výchovy jsou nejvíce postiženi duševně, fyzicky i sociálně tímto systémem a jsou nejméně připraveni pro život. Výzkum prof. Matějčka potvrdil minimální vzdělání a nízké pozice v zaměstnání navzdory IQ, které tyto děti měli na konci základní

---

¹¹⁴ Volně citováno: Langmeier, J., Matějček, Z., Psychická deprivace v dětství, Karolinum, 2011, s. 352.

¹¹⁵ Převzato z: <http://www.fod.cz/stranky/klokanek/pece.htm> (20.6.2012).

¹¹⁶ Převzato z: <http://www.specialnipedagogika.cz/socius/data/414.pdf> (20.6.2012).

školy. Chybí u nich motivace a ambice. Mají problémy přizpůsobit se životu a žít ve společnosti, špatně navazují dlouhodobé a vážné vztahy, mají potíže s city, láskou a sexualitou. Zejména muži se potýkají s kriminalitou (Matějček uvádí až 54 %). U mužů z SOS vesniček Matějček uvádí kriminalitu nižší 45 % a u mužů z pěstounské péče dokonce jen 20 %. Nejlepší předpoklady pro život jim byly poskytnuty v pěstounských rodinách. Dále se výzkum prof. Matějčka zabývá podobností pěstounské péče, péči v dětských vesničkách a péčí ve vlastní rodině.¹¹⁷

K podobným závěrům došla i prof. PhDr. Jarmila Koluchová, která ve svém výzkumu zkoumala vliv sociálního ústavu pro nevzdělavatelné na jednotlivce, který místo nevzdělavatelnosti trpěl ústavní psychickou deprivací, kterou se nikdo nenamáhal určit.¹¹⁸

Myšlenka dětských vesniček vznikla v Rakousku v roce 1949. Otcem této myšlenky byl Dr. Hermann Gmeiner, který chtěl pomoc opuštěným dětem v době války. Spojil sirotky a bezdětné matky. První sdružení vzniklo ve městě Imst v Rakousku. Cílem bylo připodobnit život osiřelých dětí s životem ve vlastní rodině. Do Československa přijel Dr. Gmeiner představit svůj projekt v roce 1967. V roce 1970 byla otevřena první SOS dětská vesnička v Doubí u Karlových Varů.¹¹⁹

SOS dětskou vesničku tvoří několik rodinných domů se zahradou a společnou návsí, kde je např. dětské hřiště, park, nebo jiná místa uzpůsobená pro setkávání dětí a jejich náhradních matek. Náhradní matkou je obvykle svobodná žena, která svou lásku a život věnovala dětem. V jedné rodině je přibližně 8 dětí různého věku a pohlaví. Starší děti do určité míry zastupují chybějící mužský článek, pomáhají tím matce a zároveň se připravují na individuální život. Výhodou této instituce je, že děti zde můžou zůstat až do dospělosti.¹²⁰

Pěstounská péče je taková péče, kdy si manželé berou (obvykle k dítěti vlastnímu) další cizí dítě a vychovávají ho. Tato péče je finančně ohodnocena státem. Je ideální tam, kde není možná adopce a zároveň nevyhovuje ani kolektivní péče. Je vhodná zejména pro děti s lehkou či střední mozkovou retardací, pro děti, kteří vyžadují dlouhodobou léčbu nebo děti, kteří by v kolektivu strádali nebo trpěli těžkou újmou.¹²¹

---

¹¹⁷ Volně citováno: Vágnerová, Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, 1999, s. 330.

¹¹⁸ Převzato z: <http://www.specialnipedagogika.cz/socius/data/414.pdf> (20.6.2012).

¹¹⁹ Převzato z: http://cs.wikipedia.org/wiki/SOS_dětské_vesničky (20.6.2012).

¹²⁰ Volně citováno: Langmeier, J., Matějček, Z., Psychická deprivace v dětství, Karolinum, 2011, s. 349.

¹²¹ Volně citováno: Langmeier, J., Matějček, Z., Psychická deprivace v dětství, Karolinum, 2011, s. 346-348.

7. NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Osiřené nebo opuštěné dítě je známo od samého počátku, kdy rodina vznikla. V antice děti neměli žádná práva, byli věcí a majetkem otce, který s nimi mohl nakládat, jak se mu chtělo. Mohl je zabít, prodat, nebo považovat za otroka. Na počátku středověku se samy matky zbavovaly nemanželských dětí, neboť byli považováni společensky za nepřijatelné. Až koncem středověku se postavení dítěte začíná měnit. Od 7.st. se usmrcení dítěte hodnotí jako vražda. Odložených dětí stále přibývalo a proto se začaly zřizovat sirotčince. První prototyp se povedlo zřídit v Miláně. Problematika byla natolik závažná, že dokonce papež Inocenc III. založil sirotčinec v Římě. Ten se stal po dlouhá staletí vzorem pro ostatní. Jeho součástí bylo i místo, kam mohly matky anonymně odkládat své děti. Takovéto sirotčince se potýkaly se značnými nedostatky jako byly finance, nemocnost, úmrtnost dětí, nedostačující hygiena i nízká úroveň výchovy a navíc byly odsuzovány mravní společností. Od 18. st. jsou sirotci umisťováni do vybraných rodin, které se za finanční honorář o ně starají. I za Marie Terezie dosáhly sirotčince určité úrovně, mimo nich se zřizovaly i porodnice. V 19.st. na sirotky myslí chudinský zákon, který ukládá městu starat se o chudé a děti bez domova. Společnost si jich začíná opět všimnout počátkem 20.st., s rozvojem vědních oborů a v důsledku rozvíjejícího se moderního světa.¹²²

V Praze vzniká první sirotčinec Vlašský špitál v roce 1575. Po druhé světové válce byla zrušena pěstounská rodinná péče. Musely se začít budovat nové velké nemocnice a ústavy. Děti jsou rozdělovány podle věku, organizované a financované státem. V šedesátých letech se začal velmi kritizovat dosavadní způsob vedení ústavů. S vědními obory se rozvíjela i psychologie a pediatrie, která poukazovala na mnohé nedostatky a problémy spojené s výchovou dětí a utvářením osobnosti jedince.¹²³

Náhradní rodinná péče je péče náhradní rodiny, která se stará a pečuje o osiřelé dítě, nebo o dítě, o kterého se jeho vlastní rodiče buď nechtějí nebo nemohou starat. Snaží se vytvořit přirozené prostředí a poskytnout podmínky, tak jako v rodině vlastní. O umístění dítěte do náhradní péče rozhoduje výhradně soud. Předností náhradní péče je výchova jednou osobou, která může dítěti vytvořit a nabídnout pocit jistoty, bezpečí, domova a umožní tak

---

¹²² Převzato z: Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*, SPN, 1980, s. 12-14.

¹²³ Převzato z: Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*, SPN, 1980, s. 14-15.

zdravý vývoj sebevědomí a sebehodnocení, správné pojetí světa a připraví jedince na život. Dítě přicházející do nové rodiny obvykle získá i celoživotní sourozence, od kterých se učí a získává motivaci. Neméně důležitá je i stálost prostředí, pokud se dítě stěhuje, stěhuje se s celou rodinou. Ne všechny děti se hodí pro tento druh péče, většinou jsou vybírány děti, které nemají vlastní rodinu a u kterých nehrozí návrat k biologické rodině čili dojde k přerušení vztahu mezi dítětem a biologickou rodinou. Jednu skupinu tvoří rodiče, kteří své dítě nechtějí a druhou rodiče, kteří by své dítě sice chtěli, ale z nějakého důvodu si ho nemůžou nechat.¹²⁴

Do náhradní rodinné péče jsou obvykle umisťovány děti podle věku, zdravotního stavu a stupně vývoje, tedy zdravé, bezproblémové, u kterých se předpokládá dobrý vývoj a nekomplikované přijetí rodiny. Pokud chce rodina přesto osvojit postižené nebo nemocné dítě lze tak učinit pouze zrušitelnou formou. Důležitou součástí je barva pleti a sociální podmínky, ze kterých dítě přišlo. Nejvýhodnější a nejprospěšnější je osvojení do třetího roku dítěte. U staršího dítěte je vhodnější pěstounská péče.¹²⁵

I žadatelé o náhradní rodinnou péči musí splňovat určité podmínky. Jednou z nich je věk žadatelů, jejich věkový rozdíl by měl být přiměřený, podobně jako v běžné rodině. Měli by být zdraví a dobrým vztahům rodině by neměly bránit žádné překážky. Jedinou výjimkou, která se připouští je rozvrácenost v manželství kvůli nemožnosti mít dítě. To se obvykle vyřeší příchodem dítěte do rodiny, která se tak stává funkční. Součástí kritérií je i psychologické vyšetření, fyzická a psychická způsobilost, hodnotí se charakter člověka, typ osobnosti, jeho schopnost empatie, citová vyspělost, vzdělání a přirozeně vztah k dětem a důvody pro umístění dítěte právě do jejich rodiny.¹²⁶

Do náhradní rodinné péče může být dítě uvolněno z původní nefunkční rodiny, z porodnice, z kojeneckého ústavu, z dětského domova, ze zařízení vyžadující okamžitou pomoc (např. Klokánek) a z azylového domu.¹²⁷

---

¹²⁴ Volně citováno: Langmeier, J., Matějček, Z., Psychická deprivace v dětství, Karolinum, 2011, s. 344-345.

¹²⁵ Volně citováno: Langmeier, J., Matějček, Z., Psychická deprivace v dětství, Karolinum, 2011, s. 345.

¹²⁶ Volně citováno: Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., Výchova dětí v náhradní rodinné péči, SPN, 1980, s. 28-32.

¹²⁷ Volně citováno: Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., Výchova dětí v náhradní rodinné péči, SPN, 1980, s. 15-33.

7.1. Osvojení

Osvojení neboli adopce je nejideálnější formou náhradní rodinné péče, má dlouholetou tradici a je ukotvená zákonem č.94/1963 Sb. v § 63-77.¹²⁸ Manželský pár si osvojuje cizí dítě a přijímá ho za vlastní. Osvojené dítě má v nové rodině stejné postavení a pravomoci jako dítě vlastní. Rodiče mají plnou rodičovskou zodpovědnost. Lze osvojit pouze dítě právně volné, tzn., že soud vydá rozhodnutí nebo biologičtí rodiče dají souhlas k osvojení. O adopci rozhoduje soud na návrhy obce s rozšířenou působností nebo MPSV podle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí.¹²⁹ Adopci je možné uskutečnit se souhlasem rodičů. Těhotné ženy dávají souhlas nejdříve šest týdnů po porodu. Odstoupit od adopce lze pouze do rozhodnutí soudu. Souhlas rodičů není potřeba, uzná-li soud nezájem rodičů v délce šesti měsíců. Za nezájem rodičů se považuje nenavštívení dítěte, nezájem o něj, neplacení výživného a neřešení své situace, kvůli které bylo dítě od rodiny odebráno. U kojenců se za nezájem považuje neprojevení žádného zájmu po dobu minimálně dvou měsíců. Rodičovský souhlas není potřeba ani v situaci, kdy byly rodiče zbavení rodičovských práv. Nemůže-li dát souhlas původní rodič, je ustanoven zákonný zástupce. Nejčastěji se týká zdravých dětí do tří let. Příjmutím dítěte do nové rodiny zanikají práva a povinnosti mezi dítětem a původní rodinou.¹³⁰

Nejčastěji jsou adoptovány děti, které splňují určitá kritéria. Jsou to tedy děti právně volné, zdravé, které nemají překážky pro začlenění se do nové rodiny, se kterou naváží emoční a rodinný vztah. Děti, kteří potřebují žít v jiné náhradní rodině a které svou původní rodinu nemají a pokud neexistuje možnost navrácení do původní rodiny.¹³¹

Adopce by měla sloužit ku prospěchu dítěte a společnosti. Osvojit může i osoba žijící bez partnera. Ale pouze manželé mohou osvojit společné dítě, nikoli partneři. Osvojitelé dávají osvojiteli své příjmení.¹³² Matky mají nárok na peněžitou pomoc v mateřství a na čerpání rodičovské dovolené.

---

¹²⁸ Převzato z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html> (20.6.2012).

¹²⁹ Převzato z: <http://zakony-online.cz/?s149&q149=all> (20.6.2012).

¹³⁰ Převzato z: <http://www.adopce.com/adopce-osvojeni/zakladni-pojmy/> (20.6.2012).

¹³¹ Volně citováno: Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*, SPN, 1980, s. 27.

¹³² Volně citováno: Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*, SPN, 1980, s. 32, 48.

Osvojení rozlišujeme zrušitelné a nezrušitelné. Zrušitelná adopce je taková, kdy se adoptuje dítě do jednoho roku nebo za předpokladu, že soud může osvojení z vážných důvodů zrušit. Zrušením osvojení se obnovují práva a povinnosti biologické rodiny a dítě dostává zpět své původní příjmení. Při zrušitelném osvojení se do rodného listu dítěte zapisují jména původních rodičů. U nezrušitelného neboli osvojení II. stupně se do rodného listu uvádí jména nové rodiny. Původní rodina je uvedena pouze jako poznámka v matriční knize. Toto osvojení nelze za žádných podmínek zrušit a je možné po dovršení jednoho roku dítěte.¹³³

Rozhodnutí soudu předchází předadopční péče. To jsou minimálně tři měsíce, které dítě musí strávit v nové rodině, přirozeně na náklady osvojitele.¹³⁴

V České republice se dává přednost anonymnímu osvojení, na rozdíl od západních zemí. Velkým úskalím, které řeší každá osvojitelská rodina je, zda říci dítěti pravdu o jeho původu, zda tuto skutečnost tajit před dítětem nebo i před okolím. Dunovský a kolektiv se shodují na tom, že nejlepší cesta vede přes pravdu, která je uzpůsobena věku dítěte. Nejvhodnějším věkem je předškolní věk. Dítěti se vysvětluje, že si ho maminka vzala, když bylo ještě malinké, protože se do něho na první pohled zamilovala, chtěla se o něho starat a nikoho jiného už nechtěla. Podle Dunovského se osvědčila metoda, kdy matka ve spolupráci s lékařem, který dítě předával ukáže a popíše dítěti, kde ho maminka poprvé uviděla, kde stálo, na jaké postýlce spinkalo. Prvotní moment seznámení je zajímavá natolik, že se jich vůbec nedotkne zmínka o původní matce. Rodiče nesmí opomenout ujišťování o bezmezné lásce, jistotě, bezpečí a o tom, že děťátko je a navždy bude jejich.¹³⁵

Rodiče, kteří nepřipraví děti správným způsobem a původ mu zamlčují si koledují o veliké zklamání. Pokud se dítě tuto informaci dozví v pozdějším věku, zejména v pubertě nebo dospělosti se cítí našťvané a zraněné, ovšem ne proto, že by nemělo rádo své rodiče, ale za to, že mu lhali a popřeli vše, na čem stál jejich vztah důvěry a jistoty. V praxi obvykle funguje, že dítěti předá tyto informace úplně cizí osoba. O to je poznání bolavější. Každý z nás má minulost, za kterou se nesmíme stydět, ale musíme ji přijmout a naučit se s ní žít. Dětem by v tom měli pomáhat rodiče, měli by jim poskytnout pravdivé informace

---

¹³³ Převzato z: <http://www.adopce.com/adopce-osvojeni/zakladni-pojmy/>; první odstavec (20.6.2012).

¹³⁴ Převzato z: Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*, SPN, 1980, s. 34.

¹³⁵ Volně citováno: Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*, SPN, 1980, s. 48-50.

jednoduchou formou určených pro jejich věk, ideální je například vyprávění v podobě příběhu. Čím je dítě starší, tím více obsáhlejší a složitější to bude vyprávění.¹³⁶

7.2. Přímá (otevřená) adopce

Přímá adopce je taková adopce, při kterých je dítě předáno matkou přímo jeho budoucím rodičům. Obvykle se tak stane ještě v porodnici. Přímou adopci si musí biologičtí rodiče a budoucí osvojitelé dohodnout sami mezi sebou. Pokud tedy matka nezná žádné osoby, kteří by si chtěli osvojit její dítě, dítě je automaticky umístěno do kojeneckého ústavu, kde čeká na výběr vhodné rodiny. Tuto adopci začal zprostředkovávat Klokánek, který vyhledává potenciální matky a budoucí osvojitele. Nespornou výhodou této formy je ušetření času, který by kojeneček strávil v kojeneckém ústavu po dobu několika týdnů. Své první hodiny a dny tak kojeneček nemusí prožít sám na novorozeneckém oddělení nebo v „kojeňáku“.¹³⁷

Náš právní řád zná i otevřenou adopci, při které biologická matka zůstává v kontaktu se svým dítětem, osvojitelé to akceptují a dítěti od počátku není tajen původ. Tato forma je právně i psychicky pro všechny zúčastněné velmi náročná. Podle Evy Lábusové by si každá žena, která pomýšlí na adopci, měla vypěstovat kladný vztah k dítěti během těhotenství. Prenatální vývojová psychologie zjistila fakt, že děti už v bříšku matky poznají vztah matky a velmi trpí odmítáním, nezájmem a tím, že jsou přítěží. To může plod fyzicky i psychicky poškodit. Adopce je těžká pro novorozence, ale ještě těžší je pro matku. Většina žen je nucena dát své dítě pryč, nutí je k tomu sociální situace, finanční nedostatky, nebo mladičkost a nevyzrálost dívek. Tyto ženy trpí, nevědí co mají dělat, pociťují zmatek a bolest. Tyto ženy potřebují zvláštní psychickou péči a na to, aby se dítěte mohly vzdát, než se sním rozloučí, musejí ho nejprve přijmout. S touto myšlenkou souvisí i průběh nekomplikovaného porodu. Žena se předem smíří a vyrovná se skutečností, že své miminko ani nevidí. Smířením a vyrovnáním si žena vyřeší problém, který jinak bude cítit celý život.¹³⁸

---

¹³⁶ Volně citováno: Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*, SPN, 1980, s.50.

¹³⁷ Převzato z: <http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/osvojeni.htm#11>; první odstavec (20.6.2012).

¹³⁸ Volně citováno: http://www.evalabusova.cz/clanky/potratem_nadeje.php (20.6.2012). Autor: MUDr. Eva Labusová.

7.2.1. Adopce v Bibli

Pojem adopce se vyskytuje ve starém i v novém zákoně, avšak nemají stejný význam. Ve starém zákoně neexistuje synonymum, které by odpovídalo adopci nového zákona. U židů neexistuje právní forma osvojení. Adopce není v Bibli frekventovaným pojmem. Již z toho důvodu, že se měl např. o sirotky postarat nejbližší příbuzný podle patriarchálního uspořádání tehdejší společnosti. Adopce z cizího prostředí (na rozdíl např. od Chammurappiho zákoníku) není doložena, mnohem více je pravděpodobné, že dědil otrok než někdo cizí, kdo by měl být adoptován. Dokumenty objevené v Nuzi poblíž Kirkúku ukazují, že bylo naprosto přirozené adoptovat služebníka nebo otroka jako dědice. (Gn 15,2: „Ale Abram řekl: Panovníku Hospodine, co mi chceš dát? Vždyť já odcházím bezdětný a nárok na můj dům bude mít damašský Elíezer.“). Zmínky o adopci se objevují, nejsou však právně kodifikovány, jako v římském právu, kde se adoptovaný syn dostával pod moc adoptivního otce.¹³⁹

Pro nás typickým příkladem adopce je příběh Ester (Est 2:7,15: „Byl vychovatelem Hadasy, čili Estery, dcery svého strýce, už totiž neměla otce ani matku. Byla to dívka krásného vzezření a hezkého vzhledu a při smrti jejího otce a její matky ji Mordokaj přijal za dceru. Když tedy došla řada na Esteru, dceru Abíhajila, strýce Mordokajova, kterou Mordokaj přijal za dceru,.....“).¹⁴⁰

Ve starém zákoně, pokud žena nemohla počít, mohla se stát matkou prostřednictvím jiné ženy. Otrokyně byly majetkem, tudíž i jejich děti byly majetkem. Tehdejší zákon to zřejmě umožňoval, stejně tak i polygamií. Jedná se o dobu, kdy ještě nebylo desatero. Tak jako Sára (Gn 16,2: „Sáraj, Abramova žena, mu nerodila. Měla však egyptskou otrokyni jménem Hagar. Sáraj řekla Abramovi: Hle, Hospodin mi zabránil rodit. Vejdi prosím k mé otrokyni, snad budu mít dítě z ní. Abram Sáraj uposlechl.“) nebo Ráchel (Gn 30,3 „Zde je má služebnice Bilha. Vejdi k ní, aby porodila na má kolena, a tak i já budu mít od ní dítě.“) a Lea (Gn 30,9: Lea viděla, že přestala rodit, tedy vzala svou služku Zilpu a dala ji Jákobovi za ženu.“). Ve starém zákoně je mnoho příkladů osvojení. Nevíme, zda šlo skutečně o adopci. Toto svědectví Bible nepřináší. V Ex 2,10 faraónova dcera přijala Mojžíše za syna.

---

¹³⁹ Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih), český ekumenický překlad, 4. vyd. Česká biblická společnost, 1995.

¹⁴⁰ Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih), český ekumenický překlad, 4. vyd. Česká biblická společnost, 1995.

V kralickém překladu nalezneme dokonce měla jej za syna. „Když chlapec povyrosl, přivedla ho k faraónově dceři, a stal se jejím synem.“¹⁴¹

V novém zákoně se téma adopce vyskytuje v myšlenkách Pavla. Najdeme jej v listě Ř 8,15; Ř 8,23; Ř 9,4; Ga 4,5 a Ef 1,5. V Novém zákoně má adopce silně náboženský charakter ze středu křesťanské zvěsti. Mezi Bohem a věřícím vznikl nový synovský vztah na základě Kristova díla na kříži. Hřích rozbil přirozený vztah mezi Bohem a stvořením. Zákon ukazoval Boží vůli a člověk byl spoutaný mocí hříchu. Pak zasáhl Ježíš a zlomil právo zlořečení a zákona. Jeho smrt osvobodila člověka od strachu a uvedla ho do nového vztahu osvojení. Člověk už není otrokem, ale je synem, nikoli z přirozené podstaty, ale osvojeným božím dítětem. Je tedy ve stejném vztahu jako Kristus vůči svému Otci. To je pro člověka nadějí, vykoupením svého těla (Ř 8,23). Podobnost spatřuji v Ex 4,22, kdy Bůh považuje Izrael za svého přijatého - osvojeného syna. Ex 4,22: „Pak řekneš faraónovi: Toto praví Hospodin: Izrael je můj prvorozený syn.“ Toho si Bůh vybral a dal jim slávu, smlouvu, Zákon i bohoslužbu a zaslíbení (Ř 9,4). Zvolání Abba, Otče! dokládá též nový vztah mezi Bohem a člověkem. Pavel zde mluví o přijetí Ducha synovství, o ukončení života ve strachu, neboť ten kdo se nechá vést Duchem Božím je Božím synem. (Ř 8,14-15). Ten, kdo bude dbát Zákona, bude přijat za syna, neboť jeho si Bůh vybral a nabídl mu zaslíbení a předurčil ho k synovství skrze Ježíše Krista (Ga 4,5 a Ef 1,5).¹⁴²

7.3. Ostatní formy náhradní rodinné péče

Pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče. Pěstounem může být příbuzný nebo dítěti známá osoba. Pěstouni musí hmotně zabezpečit dítě a za to jim náleží státem garantovaná odměna. Dítě může být svěřeno fyzické osobě nebo do společné péče manželů. Dítě není v ústavu a má možnost vyrůstat v rodinném prostředí. Je-li dítě rozumově vyspělé, musí s touto volbou souhlasit. Dítě má svého zákonného zástupce, může jím být i soud. Pěstoun má právo pečovat o dítě, vychovávat ho, zastupovat a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech. V ostatních případech musí požádat o souhlas zákonného zástupce či soud.

---

¹⁴¹ Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih), český ekumenický překlad, 4. vyd. Česká biblická společnost, 1995.

¹⁴² Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih), český ekumenický překlad, 4. vyd. Česká biblická společnost, 1995.

Vzniká a zaniká na základě rozhodnutí soudu. Zaniká dosažením zletilosti dítěte. Původní rodině zůstává vyživovací povinnost.¹⁴³

Soud může na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí svěřit dítě na přechodnou dobu do pěstounské péče na dobu, kdy rodiče nemohou své dítě vychovávat (nemoc, odnětí svobody,.....) nebo po uplynutí doby podle § 68 zákona o rodině lze dát souhlas s osvojením (jedná se o dobu šesti týdnů po porodu u novorozenců), nebo do rozhodnutí soudu, kdy není potřeba souhlasu rodičů.¹⁴⁴

Další formou může být poručenství s péčí. To má obdobné podmínky jako pěstounská péče. Poručník zde navíc spravuje majetek dítěte a původní rodiče ztrácí svoji zodpovědnost. Poručenství bez péče je obdobnou formou, při které je vyřešeno zastupování a ochrana zájmu dítěte. Poručník nemá žádnou odměnu a ani nenáleží žádné sociální dávky pro dítě.¹⁴⁵

Opatrovníkem může být kdokoli ustanoven soudem a stejně tak soud určuje povinnosti a práva zájmů dítěte. Opatrovnictví se neřadí do systému náhradní rodinné péče.¹⁴⁶

Zvláštní formou je svěřením do péče jiné osoby než rodiče podle § 45 zákona o rodině. Jinou osobou se rozumí příbuzný nebo dítěti známá osoba, která vychovává, pečuje a práva a povinnosti jsou přesně stanoveny soudem. Dítě může zůstat i v původní rodině. Této osobě nenáleží žádná odměna. Dítě může pobírat výživné a běžné dávky ze sociálního systému, přičemž je zachována vyživovací povinnost původních rodičů.¹⁴⁷

Málo mediálně známou pomocí může být hostitelská péče, která také nespadá do systému náhradní rodinné péče a jedná se o povolení dočasného pobytu mimo ústavní zařízení a u jiných osob než jsou rodiče a příbuzní, se souhlasem zákonného zástupce a příslušného úřadu. Tato forma je vhodná pro starší děti a myslí se tím víkendový nebo prázdninový pobyt.¹⁴⁸

---

¹⁴³ Převzato z: Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*, SPN, 1980, s. 30.

¹⁴⁴ Převzato z: Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*, SPN, 1980, s. 16, 32.

¹⁴⁵ Převzato z: <http://www.adopce.com/pestounska-pece/zakladni-pojmy/> (20.6.2012).

¹⁴⁶ Převzato z: <http://www.adopce.com/pestounska-pece/zakladni-pojmy/> (20.6.2012).

¹⁴⁷ Převzato z: <http://www.adopce.com/pestounska-pece/zakladni-pojmy/> (20.6.2012).

¹⁴⁸ Převzato z: <http://www.adopce.com/pestounska-pece/zakladni-pojmy/> (20.6.2012).

8. PSYCHOLOGICKO-SOCIÁLNÍ POHLED

Každý jedinec potřebuje společnost a každý člověk potřebuje určitou skupinu lidí kolem sebe, mající k sobě blíž, než ti ostatní. Nejenom dítě, ale i dospělý nutně potřebuje ke svému životu někoho, s kým si může povídat, s kým může prožívat, s kým by mohl plakat nebo plánovat a samozřejmě někoho, kdo ho pohladí a pomůžeme v každé situaci, aniž by za to něco očekával. Na světě je mnoho lidí, kteří žijí sami možná i několik let. Žijí „single“, protože jim to vyhovuje. Nikdo je nezlobí, nikdo je nerozčiluje, nikdo jim nedělá nepořádek, ale je velkou otázkou, zda jsou tyto lidé opravdu šťastní? Nechybí jim ten druhý zejména v situacích, kdy se chtějí smát nebo plakat a co teprve pokud se dostanou do větších obtíží. Velkým mezníkem může znamenat ztráta zaměstnání nebo vážná nemoc. Ze zdánlivě spokojených osob se stávají outsiders žijící na okraji společnosti.

Podobně je tomu i dětí, potřebují rodinu, kde budou pociťovat opravdový domov, lásku, kde bude slyšet smích, vidět radost a kde bude ve vzduchu cítit spokojenost. Vedle lásky dítě potřebuje mít i hranice, které se nesmí překračovat. Pokud to udělají měl by následovat nějaký trest. Hodnotným trestem se jeví komunikace, vysvětlování a probírání dané situace dokud nebudeme mít pocit, že dítě pochopilo. Komunikace je velmi důležitá u všech věkových kategorií. Pokud nejsme příliš úspěšní měli bychom přistoupit k zákazu věcí nebo činností, které dítě sice pravidelně vyžaduje, ale ke svému životu nutně nepotřebuje. Mám na mysli hraní her na počítači nebo televizní program. Samozřejmě záleží na každém z nás, jaký trest zvolí, neboť jen vy znáte nejlépe své děti a pokud budete chtít docílit přesně toho, co budete chtít. Rozhodně v žádném případě nepovažuji za adekvátní fyzický nebo psychický trest. „Osočování, nadávání, vyčítání, používání sprostých, nehodných a ponižujících výrazů“ mi připadá naprosto nevhodné. Zamysleme se nad tím, kdo by měl být skutečně potrestán. Neměli bychom to být my rodiče? My sami jsme si děti vychovali k obrazu svému. Vychovali jsme si je přesně tak jak jsme chtěli. Děti, stejně jako dospělí a zvířata jsou od přírody zvědaví, objevují, prahnou po vzdělání a chtějí se chovat jako dospělí. Pokud se dítěti plně nevěnujeme, dítě samo zkouší, co se stane a proč to tak je. Napodobují práci a myšlení dospělých, protože my jsme jejich vzor. Je to velmi náročné psychicky, fyzicky, časově a mnohdy i finančně věnovat se svým dětem celé dny a roky. Nikdo nikdy neřekl, že výchova dětí je věc snadnou, nenáročnou a bezproblémovou. Vždy je zapotřebí být důsledný, trvat na tom, co jsme řekli a sami naše myšlenky a předsevzetí dodržovat. Jinak se snadno stane, že rodič ztratí svou autoritu, stane se víc kamarádem, než rodičem, nebo naopak budeme dětem pro legraci. Velkou chybou se jeví, pokud rodiče nechají věc bez povšimnutí. Dítě příště zkouší další a další hranice, tuší, že za to opět nebude

potrestáno a naopak cítí příležitost získat něco navíc. Dítě si vytváří zcela nový svět, ve kterém je vše dovoleno, není brzděno omezeními a roste „jako dříví v lese“. Rodiče si často všimnou, až když dojde k nakumulování nepřiměřeného chování. Snaží se situaci řešit, zakazovat, trestat, omezovat. U dítěte tím vyvolávají zmatek. A pocit nespravedlnosti. „Proč jsem byl trestán za to, co mi bylo dovoleno, proč nemohu vykonávat to, co jsem doposud mohl dělat? Vy už mě nemáte rádi?“ Děti dokážou být velmi divoké a je pro ně přirozené učit se nezdarem, omylem či nesouhlasem.

Co to vlastně je, když dítěti ač oprávněně dáme „na zadek“? Proč mu způsobujeme tělesnou a duševní bolest, čeho tím docílíme? Dítě rychle zapomene na modřinu na zadku. Do jeho srdíčka jsme vyryli větší a trvalejší „šrám“, který si děti dlouho pamatují, někdy i celý život.¹⁴⁹ Sami jistě všichni odsuzujeme týrání lidí za fašismu nebo totalitu. Nikdo bychom nechtěli, aby nám bylo ubližováno. Nikdo nechce dobrovolně cítit bolest, proto se tak bojíme úrazů, nemocí a operací. Ale své vlastní dítě mnozí lidé vystaví takovému to chování a přitom jde skoro vždy o to své děti lépe hlídat, více se jim věnovat a snažit se předcházet jejich nudě. Jistě by k takovému to jednání a chování vůbec nemuselo dojít. Je to náramně lákavé a jednoduché dát někomu „na zadek“, zejména tehdy pokud s tím nebudeme mít žádnou práci. Každý z nás má v sobě zkratkovité jednání, ale neměli bychom zapomínat, že právě nám byl dán dar být člověkem. A podle toho bychom se měli chovat. Jako dospělí bychom už měli umět potlačit nával hněvu a náhlé působení hormonů a vyskočení krevního tlaku. Kdyby existoval pouze černobílí svět, byl by život mnohem jednodušší. Byla by jasně definována hranice mezi dobrem a zlem. Bohužel tomu tak není a v dnešním světě zmatku, spěchu, strachu, přibývajících bezdomovců a zvyšujících se daní se mnoho právníků živí tím, že hledají skuliny v právním systému, které by šly vyložit opakem - dobro zlem a zlo dobrem a pomáhají tak potírat dobro. Je výhradně na rodině, aby děti učila tomuto rozdílu už od malička. Život dětí i dospělých tak může být snadnější a hranice dobrého chování a vychování bude pro ně naprosto přirozená. Rodiče by neměli zapomínat na kulturní tradice a hodnoty, které k výchově neodmyslitelně patří. I když se rozvětvené rodiny žijící v jednom domě už „nenosí“, měla by každá rodina vést své dítě k úctě, tak jak je tomu u čtvrtého přikázání „Cti svého otce a svou matku, aby se prodloužily tvé dny na zemi, kterou ti dává Hospodin“ (Ex 20,12; Dt 5,16). Rodič by měl brát vážně myšlenku, že jednou může potřebovat pomoc svých dětí. Pomoc desatera při výchově by měla být nezbytná. Každý

---

¹⁴⁹ Volně citováno: Pöthe, Petr, *Dítě v ohrožení*, G plus G, 1996, s.32.

i ateista by měl znát dekalog a měl by se jim řídit. Navíc je velkou ostudou, když děti na vyšším stupni základní školy netuší o čem Bible je a proč vlastně by se o ní měli zajímat.

Rodina je povinna nejenom zabezpečit biologické, psychologické, sociální a citové potřeby, ale její funkcí je i učení a příprava na život. Každý se nejlépe učí okoukáváním a posloucháním. Rodiče jsou vzorem pro své děti. Děti nevědomky okoukávají chování a jednání svých rodičů a přejímají je za své, alespoň do doby, než mají vlastní zkušenosti. Proces učení je celoživotní. Plod se učí už v lůně matky. Novorozenec se od prvního dne učí posloucháním a okoukáváním. Zkoumá reakce člověka a obličejovou mimiku. Mezi prvním a druhým rokem napodobuje. Kolem třetího roku dítě přejímá chování i myšlení, začíná poznávat vlastní zkušeností a jeho „milovaným slovem“ je nikdy nekončící proč. Ve čtyřech letech umí používat vlastní rozum. Napodobování jedinec používá celý život. Rodiče učí důvěře i odpuštění, které vycházejí z pocitu bezpečí a lásky.

Rodina učí vztahům já - já, já - ty, já - on, já - oni, já - svět a přirozeně okoukává i chování ostatních on - (jiný) on nebo on - oni. Dítě si utváří vlastní já, sebepojetí i sebehodnocení. Vytvářejí se rysy. Rodiče mají vliv na utváření osobnosti. Některé negativní rysy mohou potlačovat a kladné naopak podporovat.

Pokud v rodině chybí jedna nebo více složek, dochází k neuspokojování potřeb jedince. Dítě pak hledá jinde, nebo správné nahrazuje špatným. Rodina ztrácí svoji funkci a účel, může se stát přítěží. Pokud je dítě odmítáno, týráno nebo zneužíváno má dlouhodobé, většinou celoživotní následky. Dochází k narušení zdravého vývoje a jedinec není přínosem pro společnost.¹⁵⁰

---

¹⁵⁰ Volně citovano: Pöthe, Petr, Dítě v ohrožení, G plus G, 1996, s. 17-21.

9. HISTORIE A FUNKCE RODINY

Rodina je od pradávna přirozeným prostředím, do kterého dítě přichází. Je to společenská skupina, kde každý člen má svou sociální roli, která se mění a vyvíjí podle potřeby situací a událostí. Základní funkcí rodiny je ochrana před nebezpečím. Původně se nejednalo o úzkou rodinu průměrně o čtyřech lidech, jak jí známe dnes. Jednalo se o velké rodové společenství určité společné kultury, ve kterém žila tlupa lidí, kteří si navzájem předávali duchovní a materiální tradice. V takto posazené společnosti bylo přirozené, že o děti, o které se nemohli postarat vlastní rodiče, automaticky byli zaopatřeni ostatními. Rodina byla zároveň školou, ve které dítě získávalo základní poznatky a učilo se řemeslu. Prudkým vývojem v historii došlo i k vývoji rodiny. Většinu závazků, např. o nemocné a sirotky začíná přejímat stát. Rodina se zužuje a prochází dalšími etapami. Funkce rodiny zůstává zachována. Má zásadní význam pro psychický a fyzický vývoj dítěte, jeho ochranu a výchovu.¹⁵¹

Rodina prochází mnohými změnami, avšak její zásadní rolí zůstává ochrana a výchova dětí. V posledních padesáti letech se model široké rozvětvené rodiny rozpadl. Rychle postupující průmyslový pokrok vytvořil novou vlnu pracovních míst a lidé se začali stěhovat za prací. Usazovali se tam, kde neznali nikoho, kdo by jim poskytl morální nebo finanční podporu. Lidé získali možnost usadit se ve vlastním domě, zatímco dříve zůstávali v domě rodičů. Tím se velmi brzy rozšířil užší model rodiny - otec, matka a děti.¹⁵²

V lidské společnosti je základní jednotkou rodina. Funkční rodina je předpokladem zdravého vývoje jedince. Její základní funkcí jsou procesy socializace, reprodukce, hospodárnosti a psychologických aspektů. Rodina poskytuje a uspokojuje potřeby jedince a učí zkušenosti, ze které si dítě utváří vlastní sebepojetí. Dítě napodobuje chování rodičů nebo sourozenců, osvojuje si tak určitý způsob chování, identifikuje se a vytváří si kladné a záporné rysy. Učí se vnímat a reagovat na svět kolem nás a situace v něm. Rodina umožňuje poznávat, rozvíjet, učit se, učí jedince rolím, hodnotám i normám, které jsou dobré pro rodinu i pro společnost. Právě zde dítě získává pocit jistoty a bezpečí. Vytvářejí se vztahy dítěte k sourozencům a rodičům, učí dítě sociálním rolím, které v budoucnu uplatní nejen ve vlastní rodině. Pokud rodina není schopna plnit tyto požadavky, nebo alespoň část z nich stává se nefunkční. V takové rodině se jedinec cítí neuspokojen a rodinu pociťuje jako zátěž. Pokud se jedinec chová nesprávně, je potřeba začít hledat chyby v rodině. Děti mají podobnou

---

¹⁵¹ Volně citováno: Pöthe, Petr, *Dítě v ohrožení, G plus G*, 1996, s. 17-18.

¹⁵² Volně citováno: Stoppard, M., *Nová kniha o matce a dítěti, Cesty, Ottovo nakladatelství*, 2001, s. 10-11.

genetickou výbavu jako jejich rodiče. To vysvětluje určité tendence stejného chování a jednání, Tato skutečnost je navíc posilována stylem, kterým rodiče své dítě vychovávají, jak se oni chovají k dítěti.¹⁵³

Rodinu vždy ovlivňuje doba, její moderní a společenské trendy. Např. nezaměstnanost, dlouhá pracovní doba, kariéra, zrovnoprávnění ženských a mužských profesí působí na rodinu negativně. Z přirozeného rodičovství se stalo plánované, jejímž následkem je pokles populačních přírůstků. Manželství je dnes obvykle zakládáno až s plánováním narození potomka. Posunul se věk žen, které čekají své první dítě. Proto, aby se dítěti mohlo poskytnout vše, co jeho správný a zdravý vývoj potřebuje, je zapotřebí fungující rodiny, ve které nechybí porozumění a láska k dítěti, vlastními i cizímu.¹⁵⁴

---

¹⁵³ Volně citováno: Vágnerová, Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, 1999, s. 317-320.

¹⁵⁴ Volně citováno: Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., Výchova dětí v náhradní rodinné péči, SPN, 1980, s. 7-10.

10. POMOC TÝRANÝM DĚTEM

Společnost násilí na dětech jednoznačně odmítá. Avšak většina populace se staví k této skutečnosti pasivně. Jednak se jedinec na jedné straně často bojí o sebe, své blízké, aby se mu někdo nemstil, nebo nechtěl vykonat odplatu. Mnoho z nás netuší, že může anonymně ohlásit podezřelé špatné zacházení s dítětem. Na straně druhé se bojí o dané dítě, aby mu ještě nepřitížil. Každý člověk vidí ubližování v něčem jiném. Je mnoho lidí, kteří považují „pár facek“ za nejlepší výchovný prostředek. Nejjednodušší mnohdy bývá požádat o pomoc nějaké krizové centrum, které si danou věc vezme na starost. Žádný z nás by si neměl podezření nechávat pro sebe. Nikdy nevíme, jak vážná situace to může být.¹⁵⁵

Obvinění z trestného činu obvykle vrhá špatné světlo na celou rodinu. Rodiče jsou vyštvaní na okraj společnosti. Postiženým bývá většinou jen dítě, které se stydí, mnohdy není ani na tolik zralé, aby situaci správně pochopilo. Rodiče vrstevníků zakazují svým dětem kontakt s takovým dítětem, které se takto ocitá v takové situaci samo a ještě plně izolováno od všech i všeho.¹⁵⁶

Důležitou funkci v prevenci zastávají lékaři a učitelé. Učitelé tráví s dítětem mnohem více času než rodiče, měli by si tedy všimnout náhlé změny v chování, izolaci nebo upravenosti. Oznamovací povinnost pedagogů je daná zákonem č. 65/1965 Sb. § 53, kterým se ruší povinnost zachovávat mlčenlivost. S dítětem by se mělo neustále komunikovat, vyptávat se ho a hledat varovné signály. Pokud dítě vykazuje jisté náhlé změny, měli bychom se ho často ptát, zda dítěti něco nechybí, zda ho něco netrápí, zda mu nikdo neublíží, zda se cítí šťastný. Tyto výzvědy se mohou dít přímo, nebo formou hry, aby dítě nepoznalo naše cílené jednání. Např. koho by sis nevzal na pustý ostrov?¹⁵⁷

Významným způsobem přispívají i lékaři, zejména pediatri, kteří často správně odhadnou původ pohmožděnin, zlomenin nebo jiných úrazů, které zanechávají trvalé následky (jizvy). Preventivní prohlídky jsou dané ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. 56/1997 Sb., avšak podle zákona č. 48/1997 Sb. není nutné na ně docházet ani registrovat dítě u praktického lékaře pro děti a dorost po narození. Tento nedostatek nahrává týrajícím

---

¹⁵⁵ Volně citováno: Pöthe, Petr, *Dítě v ohrožení*, G plus G, 1996, s. 55.

¹⁵⁶ Volně citováno: Vágnerová, Marie, *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Portál, 1999, s. 349-350.

¹⁵⁷ Převzato z: Špeciánová, Š., *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, Linde, 2003, s. 88-89.

rodičům a rodičům, kteří zanedbávají svou péči. Naproti tomu lékaři musí vyplňovat roční výkazy týkající se této problematiky.¹⁵⁸

Pokud se dítě odmítá vrátit domů, je nutné ho poučit o možnosti přijetí do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kde může až do rozhodnutí soudu setrvat i proti vůli rodičů. Ideálně dítě doprovodit.

---

¹⁵⁸ Převzato z: Špeciánová, Š., Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 102-103.

11. LINKA BEZPEČÍ

Linka bezpečí je telefonní linka fungující po celé České Republice. Slouží pro děti a mládež v krizových životních situacích. Byla založena v září 1994 nadací Naše dítě. Zakladatelé byli inspirováni britským modelem nazvaným Child Line. Ta poskytuje 24 hodinovou bezplatnou a anonymní pomoc všem, kdo se ocitne v psychické nebo sociální krizi.¹⁵⁹

Na linku bezpečí se většinou obracejí děti a mladiství v situacích, které přesahují jejich schopnost řešení, přizpůsobení a posouzení. Linka bezpečí naslouchá všem, při pocitu osamělosti, pocitu izolace od vrstevníků, řeší vztahy s rodiči, školní povinnosti, šikanování, drogy a týrání. Často volají i děti, které si chtějí jen povídat. Pokud dítě dokáže zavolat, má naléhavou potřebu se někomu svěřit, často se tak stává, nemá-li dítě nikoho komu by se mohlo svěřit, nikoho komu věří a s kým by si mohl popovídat. Ve všech případech se pracovníci tohoto krizového centra snaží poskytnout kvalifikovanou a maximální pomoc, která je členěna do několika stupňů podle závažnosti problému. První stupeň se odehrává po telefonu a zahrnuje citovou podporu, ventilaci problému, rady, informace a hledání společného řešení. Tuto pomoc poskytují většinou konzultanti z řad studentů VŠ, oboru medicíny, psychologie a pedagogické fakulty. Své služby nabízejí i zdravotní sestry a lékaři. Na práci konzultantů dohlíží tým odborníků sestavený ze dvou sociálních pracovníků, dvou psychologů a dvou psychiatrů. Konzultanti předkládají všechny podezřelé případy a u více než 200 případů měsíčně navrhnou další řešení problémové situace dítěte. Druhý stupeň je založen na osobní návštěvě. Linku bezpečí může kdokoli navštívit, může mu být poskytnuto odborné vyšetření, léčba a může být proveden okamžitý zásah do sociálního prostředí dítěte. Linka bezpečí úzce spolupracuje se státními institucemi - školy, poradny, zdravotnická zařízení, policie apod. Vyjma stavů, kdy je dítě ohroženo na životě nebo zdraví musí dát souhlas s vedením a řešením případu. Statistiky dokazují, že nejvíce volajících je mezi 12. a 15. rokem a větší počet tvoří dívky.¹⁶⁰

---

¹⁵⁹ Převzato z: <http://www.linkabezpeci.cz/webmagazine/home.asp?idk=393> (20.12.2012).

¹⁶⁰ Převzato z: Pöthe, Petr, Dítě v ohrožení, G plus G, 1996, s. 9 - 16.

12. DOTAZNÍK

Dotazník má 17 otázek, je rozdělen do pěti tématických celků. Prvních osm otázek se týká domácího násilí spíše obecně, zde zkoumám, zda respondenti jsou obeznámeni s danou problematikou a zda mají nějakou zkušenost. Další dvě se zabývají šikanou. Otázka číslo jedenáct se týká víry. Otázky 12 -16 jsou teoretické otázky, co si dotazovaní myslí nebo jak by asi se zachovali, kdyby měli nějakou osobní zkušenost. Sedmnáctá dává prostor pro osobní tvořivost (viz příloha č. 2).

Dotazník jsem si původně připravila pro holčičky a kluky z prvních a devátých tříd. Na rady a naléhání rodičů šesti a sedmiletých dětí, jsem věkovou hranici posunula na dvanáct let. Důvodem byl nesouhlas rodičů, kteří nechtěli děti s danou problematikou seznamovat, kazit jejich nevinnost a zkracovat dětství. Nyní jsem přesvědčena, že měli pravdu a chtěli tak své děti chránit před reálným a zlým světem, co nejdéle to půjde. Všechny osobně znám, většinu dobře, zejména jejich děti. Nemyslím si tedy, že by nevyplněním dotazníku chtěli skrýt nějaké násilí.

Na dotazník odpovídalo 30 respondentů. Dotazník jsem rozdala mezi mé kamarádky, známé a jejich známé. Všem rodičům bylo vysvětleno k čemu bude dotazník sloužit, jak s ním bude naloženo a jak mají s dotazníkem jejich děti pracovat.

Děti mají stejný věk a navštěvují stejnou základní školu v Černošicích. Šest dotazovaných z třiceti jsou věřící. Zbýlých 24 jsou ateisté nebo svou víru skrývají. Odpovídalo 6 chlapců (20 %) a 9 dívek (30 %) dvanáctiletých a 7 chlapců (23 %) a 8 dívek (27 %) patnáctiletých. Pro lepší orientaci jsem si dvanáctileté respondenty označila jako skupinu D a patnáctileté jako skupinu P. Graf viz příloha číslo.

Skupina	D	%	P	%
Chlapci	6	20 %	7	23 %
Dívky	9	30 %	8	27 %

Skupina	D	%	P	%
Věřící chlapci	1	17 %	1	17 %
Věřící dívky	3	49 %	1	17 %
Bez vyznání	11	40,5 %	13	40,5 %

12.1. Vyhodnocení dotazníku

1, Myslím si, že týrané děti jsou normální a hodní kluci a holky. Co si myslíš ty?

Ve skupině D všech 15 dotazovaných odpovědělo jednoznačně asi ano. To mě překvapilo, očekávala jsem většinu odpovědí ano. To mě přivádí na myšlenku, jestli je tato věková kategorie zralá a schopna chápat závažnost problematiky. Skupina P splnila mé očekávání a odpověděla jednoznačně ano.

2, Týrané děti mohou být děti, které často chodí do školy s modřinami nebo často pláčou. Znáš někoho takového?

Mým cílem bylo, pokud, někdo někoho takového zná, aby zapřemýšlel a pokusil se rozlišit, zda by se mohlo jednat o nějaké násilí v rodině, nebo zda je to povahou dotyčného, popřípadě souhrou nešťastných událostí. 3 z dotazované skupiny D odpověděli ano. Zbytek ne. Po malém zvědavém pátrání jsem se dozvěděla, že ve třídě je hokejista – brankář, který má často modřiny, které jsou vidět zejména při převlékání na tělesnou výchovu a jedna dívka, které se právě rozvádí rodiče. Ze skupiny P nikdo nikoho takového nezná, všichni odpověděli ne. Touto otázkou jsem sice neobjevila žádné skryté násilí, ale doufám, že se mi podařilo u dětí dosáhnout alespoň toho, aby o týrání trochu přemýšleli.

3, Ti, kdo ubližují dětem, nebo jiným dospělým jsou zlí a nemocní souhlasíš?

Zde mají všichni dotazovaní jasno, ubližovat se nesmí. Všichni odpověděli ano.

4, Proč to dělají?

Zde navazuji na předchozí otázku a zkouším zjistit, proč někdo někomu vůbec dokáže ublížit nebo potrestat, více než se přísluší. Ve skupině D šest respondentů odpovědělo, že si chtějí vybit vztek, tři že nemají rádi své děti a dva, že příčinou může být kázeň a neprospěch. 10 jich pak odpovědělo v doplňující odpovědi, že se jim také ubližovalo a nyní to berou jako samozřejmost. Ze skupiny P 14 -odpovědělo, že důvodem je vybití vzteku, jeden že týrající rodiče nejsou normální a dva, že jsou nemocní.

Skupina	D	D	P	P
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
Chtějí si vybit vztek	4	2	8	6
Nemají rádi své děti	1	2	1	0
Děti moc zlobí a neučí se	0	2	0	1

5, Ublížíjí více holkám nebo klukům?

Ve skupina D vybralo 13 respondentů chlapce s odůvodněním, že jsou silnější, živější a zlobivější. Dva vybrali holčičky, protože je jednodušší jim ublížit, více poslouchají a snáze udělají to, oč jsou požádané. Ze skupiny P vybralo chlapce 11 dotazovaných, protože chlapci toho více vydrží, jsou méně zranitelní a jsou pomalejší.

6, Co bys udělal/a, kdyby tvůj nejlepší kamarád nebo kamarádka měl/a několik modřin nebo stále plakal/a?

Ve všech případech by dotazovaní informovali rodiče, žádný učitele, to ve mně vzbuzuje další otázku, zda je učitel autoritou.

7, Slyšel/a jsi někdy o někom, komu se to už stalo?

Jeden dotazovaný o tom slyšel jen jednou, ostatní zřejmě žádnou zkušenost nemají.

8, Věděl/a jsi, že k týrání patří i to, když někdo někomu nedává najíst nebo napít? Nebo když někdo někam někoho zavírá na dlouhou dobu a ten zavřený nemůže odejít?

Podle mého očekávání všichni o této možnosti týrání vědí. Všichni označili odpověď ano.

9, *Týrat mohou i větší děti na škole, třeba prvňáčky, nebo děti malé, s brýlemi, nebo třeba ty, co kulhají a nebo ty, jejichž maminka nemá práci nebo je nemocná. To se ale nesmí. Tyto děti pak nechodí do školy rády a bojí se. Proto je důležité udělat:*

15 dětí ze skupiny D se domnívá, že je správné informovat učitele či družináře, 4 by to oznámili doma a 2 rodičům dětí, které znají. Zatímco ze skupiny P by to ohlásilo 14 dětí, z toho jedna dívka by to řekla i doma a jedna svým známým.

Skupina	D	D	P	P
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
Oznámit to pí. učitelce nebo družináře	9	6	7	7
Říct to doma	1	3	1	0
Říct to rodičům dítěte, pokud je známe	1	1	1	0

10, *Jak může vypadat takovéto týrání?*

Všech 100 % dotazovaných zakroužkovalo všechny možnosti projevu šikany.

11, *Myslíš, že ti, co věří v Boha, by nikomu neublížili?*

I zde jsou všechny odpovědi stejné, v obou případech označili všichni odpověď asi ne.

12, *Myslíš si, že až budou mít týrané děti své děti, že je budou také týrat?*

Zde jsou odpovědi různé, zatímco mladší studenti jsou více důvěřiví, starší už tolik optimismu nemají. Ti v deseti případech jsou pro asi ano, čtyři asi ne a jednou neví. U mladších žáků jich 6 netuší a 9 je pro asi ne.

Skupina	D	D	P	P
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
Asi ano	0	0	8	2
Asi ne	6	3	0	4
Netuším	3	3	0	1

13, Je podle tebe lepší zůstat s mámou a tátou, kteří ubližují svým dětem, nebo odejít do dětského domova?

Všichni ve skupině D odpověděli, že považují za lepší zůstat doma s týrajícími rodiči, než odejít do ústavní péče. U skupiny P se všichni rozhodli odpovědět - ani jedno. Tady si všímám toho, že mladší žáci se s ničím podobným nesetkali a asi si neumějí představit situaci, kdy by museli, nebo chtěli odejít od rodičů. U těch starších vidím začínající dospělost, nebýt s mámou a tátou by podle nich za určitých okolností šlo, už si umějí představit hrozné věci, ale i to že na rodiče již nejsou tolik vázáni.

14, Dokázal/a by sis v podobné situaci zavolat (telefonem) nebo říct o pomoc?

Ve skupině D 11 respondentů netuší, co by udělali, ani zda by si dokázali nějakým způsobem zajistit pomoc. Podle mého názoru zde převažuje poslouchání rodiče, zatímco druhá skupina už umí klást nějaký odpor, ať už drzostí, nebo nedodržováním pravidel, apod. Proto je pro ně přirozenější odpověď snad, nebo ve dvou případech dokonce samozřejmě.

Skupina	D	D	P	P
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
Samozřejmě	0	0	1	1
Nevím	5	6	0	0
Snad	4	0	6	7

15, Co myslíš, mohou si tyto děti vážit sami sebe?

Odpovědi v obou skupinách jsou podobné, zatímco ve skupině D je více dětí pro odpověď asi ne, tak ve skupině P jich je více pro odpověď asi ano. Tato otázka mne velmi zajímala, sama totiž na ní odpovědět neumím.

Skupina	D	D	P	P
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
Asi ano	1	1	6	6
Asi ne	8	5	2	1

16, Kamarádil/a bys s takovým to kamarádem?

Tady mě odpověď dětí velmi překvapila, ale o to víc si myslím, že byla upřímnější. Většina menších by se bála. Většina větších neví. Otázka je to velmi složitá a každý na ní bude znát odpověď, až si to vyzkouší. Ale nemyslím, si, že je dobré dopředu být negativní. Ze zkušenosti vím, že v životě je to právě naopak, když má někdo potíže, lidé jsou přátelštější, chtějí pomoci. Nevědomost u dětí může pramenit z nového a nepoznaného – ze strachu.

Skupina	D	D	P	P
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
Ne	0	0	0	4
Ano	1	0	1	0
Bál bych se	7	5	1	0
Nevím	1	1	6	3

17, Nakresli, co si představíš, když se řekne týrání dětí.

Zde měli respondenti prostor pro fantazii. Některé obrázky mi připadají povedené, jednoduché, jiným nerozumím, nějaké nemohu přečíst nebo poznat a některé mi připadají výstižné. Jeden obrázek mě trochu překvapil a dlouho jsem nad ním seděla, abych ho správně pochopila.

Potvrdila se mi domněnka, že děti tuší nebo vědí o týrání, o jeho formách, o tom jak vypadá a teoreticky, jak se zachovat, když se s týráním setkají. Myslím si, že se mi dotazník povedl, dozvěděla jsem se něco více o naší mládeži, místy mě překvapili a místy i doplnili mé mínění o dětech. Pomohli mi udělat jasno. Zjistila jsem, že patnáctiletí jsou stále dětmi, s citlivou duší a potřebou bezpečí. Největším přínosem pro mě byly obrázky dětí. Velký rozdíl mezi skupinou D a P jsem neshledala. Myslím si, že skupina P je rozumnější.

13. OSOBNÍ ZKUŠENOST

I já mám takovou vzpomínku z dětství. Nikdy jsem na ní nedokázala zapomenout. Na nižší stupeň základní školy se mnou chodila jedna holčička, budu jí říkat třeba Ema. Ema byla ze stejného městečka jako já, chodila do stejné třídy jako já a často byla mojí kamarádkou. Ema velmi často chodila s modřinami a obavou vrátit se domů. Nesměla chodit ven, mohla být jen doma, se psy a pomáhat. Nesměla se podívat ani na otce, který jí sem tam přijel tajně před školu navštívit. Nikdy si od něj nevzala ani dárek, jak se bála maminky. Vždy, když dostala horší známku než jedničku, nebo udělala něco jinak, než její maminka chtěla, dostala od ní na zadek. Na ty obrovské modrofialové podlitiny jsem nikdy nezapomněla. Dnes si nedokážu ani představit, čím jí mlátila. Ema se s tím, ani nijak netajila, modřiny nám ukazovala na vyzvání, nebo když si potřebovala postěžovat. Tehdy jako malá jsem si myslela, že se vychloubá.

S Emou jsem se pak sešla na Gymnáziu, seděly jsme v lavicích za sebou, ale nikdy jsme si o tom nepovídaly a nikdy jsme k sobě nenašly cestu jako kamarádky. Ema vyrostla, odešla a vdala se, pokud je mi známo své děti nemá. Utekla a nikdy jsem jí tu už neviděla. Ema měla mladší sestru, o jejím týrání nic nevím, ale vystřídala několik odborných učilišť a žádné nedokázala vystudovat, ani samostatně pracovat. O několik let později se jejich mámě narodil chlapeček.

Byla to jiná doba, jiný mrav a trestat děti nebylo zakázáno. Dnes to vidím jinak.

Bohužel o druhou zkušenost se na přání rodiny nemohu podělit.

14. ZÁVĚR

Fond ohrožených dětí uvádí, že: „v České republice je týráno čtyřicet tisíc dětí“. Ve většině případů není objeveno a trvá po celé dětství dítěte. Kolem padesáti dětí ročně u nás na následky týrání a špatného zacházení umírá. Smrtnými následky jsou nejvíce ohroženy děti kojeneckého a batolecího věku, a to vzhledem ke své zvýšené zranitelnosti a bezbrannosti. Týrané děti často nechodí ven a nenavštěvují žádná kolektivní zařízení. Unikají i lékařskému dohledu. Zdraví a život týraného dítěte tak závisí na všímavosti okolí a včasném oznámení situace, která týrání nasvědčuje. Od 1.1.1994 se nejedná jen o povinnost morální, ale i právní, s možností trestního postihu za její zanedbání.“¹⁶¹

Úkolem mé diplomové práce bylo napsat o těchto dětech. Zkusit přiblížit, co musejí prožít a pokusit se vytvořit co nejuplněnější obraz o týrání a zanedbávání dětí. Úkol to nebyl jednoduchý. Přestože v současné době existuje kvalitní literatura, internetové weby, články v časopisech a reportáže v televizi, připadá mi, že nezájem lidí, a to jak se k sobě navzájem chovají překračuje veškeré hranice. Mým cílem bylo napsat a rozšířit osvětu v biblickém pojetí s božím posláním. Na začátku práce se věnuji popisu dítěte a rodiny, jak ho chápal Starý a Nový zákon. Prostřední část patří vlastní problematice syndromu CAN. Nejdůležitější je samozřejmě prevence. Zde bych chtěla zmínit zejména oznamovací povinnost, která občanům nenabízí možnost hlásit podezření, ale je přímo povinností. Uvádím různé podoby a formy náhradní rodinné péče. Neziskových organizací, které se zabývají pomocí dítěti v nouzi je několik. Vhodným modelem se zdála být nezisková organizace Fod provozující Klokánek, který je nejrozšířenější, mediálně nejznámější a nejúspěšnější. Popisuji stručný nástin fungujícího modelu, profil zaměstnanců i právní rámec. Na něm byly ukázány výhody a srovnání s ústavní péčí, která je nejen dražší, ale i méně vhodná. Ústavní péče v ČR má velké nedostatky a je tvořena modely z třicátých let. To dokládám výzkumem profesora Matějčka, který už několik let poukazuje na nedostatečnost ústavní péče. Závěrem se pokouším přiblížit, jak by měla vypadat pomoc týraným dětem a neopomínám na důležitost linek bezpečí. V příloze jsem zaznamenala příklad několika vybraných institucí. Součástí mé práce je dotazník. Chtěla jsem, aby byl pro mou práci opravdovým přínosem, proto jsem mu věnovala mnoho času. Potvrdila se mi má domněnka, že o týrání a zanedbávání se všeobecně ví a není to žádné tabu, alespoň v mém regionu, kde žiji.

---

¹⁶¹ Převzato z: <http://www.fod.cz/tyrani.htm>, první odstavec (20.6.2012).

Chtěla bych apelovat na všechny kolem sebe, dívejte se a všímejte si svého okolí. Ty nevinné tváře si zaslouží jen lásku a přátelství právě proto, aby byli lepšími lidmi, než jsme my sami. A tyto kořeny předávali dál svým dětem. Zejména v dnešní době smutku, spěchu a strachu. Budeme-li následovat našeho Pána, bude pro nás život jednodušší, snesitelnější a nebudeme mít takovou potřebu vybíjet si naše neúspěchy na druhých. Doufám, že každý kdo si přečte tyto stránky, odnese si kus mé práce sebou. V myšlenkách. Napsala jsem práci, která mě naplňuje nadějí. Má mnoho kapitol, každá se věnuje něčemu jinému, dohromady však tvoří celek. Mám dva krásné malé chlapečky a nedokážu ani pomyslet na to, že někde jinde jsou děti, malé a krásné, které trpí. Proto děkuji Bohu, že já měla to štěstí a že mi byl dán dar milovat čistou a oddanou láskou. A právě toto poselství bych chtěla předat dál - Vám.

SUMMARY

The fund for children in need (FOD) state that forty thousand children are abused in the Czech Republic. In most cases, the situations are not discovered and carry on for the child's entire childhood. In the Czech Republic, about fifty children die each year due to the effects of abuse and ill treatment. Infants and toddlers are the ones that are most susceptible to mortal effects due to their vulnerability absolute inability to defend themselves. Abused children usually do not go outside and they do not visit any socially-stimulating facilities. Moreover, they often escape medical oversight and attention. Therefore, the health and life of an abused child is dependent on the attention from the surrounding situation and timely reports of facts, which imply abuse. Since 1.1.1994 this is not only a moral responsibility, but also a legal one, with the possibility of criminal prosecution if neglected.

My diploma thesis' task was to write about these children; to try to describe what they must experience and to create the most complete picture possible about abuse and child neglect. This was no easy task. Although great amounts of credible and high-quality literature, websites, magazine articles, and television reports exist, it seems as though people's apathy and the way they treat each other crosses all boundaries. My goal was to write and raise awareness, just like a "Call from God" in biblical context. The start of the work looks into the definition of the child and family as they were understood in the Old and New Testament of the Bible. The middle section deals with the issue of the CAN syndrome. Evidently, the most important factor is prevention. Here, in particular, I would like to mention the obligation to disclose, which does not give citizens the option to report their suspicions - it is their duty. To conclude, I outline various forms of foster care. There are many non-profit organisations that deal with helping children in need. The non-profit organisation FOD that runs "Klokánek" seemed to be an appropriate model. Klokánek is one the most widespread, the most most famous, and the most successful initiative. I provide a brief outline of the working model, employee profiles, as well as the legal framework. It was possible to show the advantages and comparison to institutionalised care, which is not only more expensive, but also not as fitting. Institutionalised care in the Czech Republic has many shortcomings and is modelled by ideologies from the 1930s. This is supported by professor Matějček's research, who has pointed out the deficiencies in institutionalised care for many years. In the conclusion I aim to outline how help should come to abused children, not forgetting the importance of emergency help lines. In the appendix, I noted examples of a few selected institutions. Much time was dedicated to the survey; I truly wanted it to benefit my thesis.

My assumption was proven to be true: abuse and neglect is common knowledge and is not a taboo, at least in the region in which I live.

I would like to make an appeal to everyone around: look and take note of your environment. Those innocent faces deserve only love and friendship in order to make them better people than we ourselves are - and to pass these roots on to their children, especially in today's world of sadness, haste, and fear. If we follow our Lord, our life will be made easier, bearable, and we will not have the need to take out the effect of our failures on other people. I hope that each person that reads through these pages will take away a piece of my work. In his or her thoughts. I wrote a thesis that fills me with hope. It is composed of many chapters, each dedicated to something different, but creating a whole. I have two small sons and I cannot imagine that there are small and beautiful children in the world that are suffering. That is why I thank God for having the luck and the gift to love purely and with dedication. This is exactly the message I would like to pass on - to you.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá problematikou týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí, zejména v rodinách. Obsahuje základní charakteristiku, prevenci, možnou pomoc a řešení. Vše je zasazeno do biblického kontextu s psychologickou-sociálním nádechem a zakončeno dotazníkem.

Práci jsem rozdělila do jedenácti celků. Každá kapitola se věnuje malé části problematiky týraných dětí. Dohromady tvoří jeden celek. Má diplomová práce je komplexní prací, ve které se nachází biblický, sociální, psychologický, zdravotnický, morální i právní pohled. Vlastní práce začíná biblickým pojetím. Pohledem starého a nového zákona a církve na děti, rodiče na zdraví a život jako takový. Tematicky nejdůležitější je prostřední část. Psychické a fyzické násilí, zanedbávání a šikanování je doplněno sexuálním násilím páchaným na dětech. Po této kapitole přichází prevence a právní úprava v naší Zemi. Představuji projekt Klokánek, který jsem si vybrala, protože mě nejvíce zaujal a věřím tomu, že jeho jediným opravdovým zájmem je pomáhat dětem v tísní. Velmi zajímavé je srovnání Klokánka s ústavní výchovou. V další části se věnuji formám náhradní rodinné péče. Mezi nejznámější patří adopce a pěstounská péče. Psychologický a sociální pohled je doplněn trochou historie. V závěru práce věnuji jednu kapitolu pomoci týraným dětem.

Má práce je doplněna o kvalitativní dotazník, který má sedmnáct otázek a byl předložen třiceti respondentům. Jednu skupinu tvořili dvanáctileté a druhou skupinu patnáctileté děti, které mezi sebou psychologicky a vývojově srovnávám. Výsledky jsou zpracované do tabulek.

Svou práci hodnotím jako všestrannou a vyčerpávající po stránce informativní. Na toto palčivé a aktuální téma by se mohlo napsat ještě tisíce stran a uskutečnit mnoho studií. Text jsem pojala spíše jako teoretickou část s praktickými pasážemi, kde si najde každý, co potřebuje.

POUŽITÁ LITERATURA

I. Primární literatura

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona [včetně deuterokanonických knih]: český ekumenický překlad. 4. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1993, s. 1007, ISBN 80-900881-7-1.

Dunovský, J., Dytrych, Z., Matějček, Z. a kol.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Grada, 1995, s. 248, ISBN 80-7169-192-5.

Kiedroňová, E., Něžná náruč rodičů, Grada, 2006, s. 299, ISBN 80-247-1210-5.

Kubáč. V., Desatero a jeho výklad, Blahoslav, 1990, s. 23, ISBN 80-7000-036-8.

Langmeier, J., Matějček, Z., Psychická deprivace v dětství, Karolinum, 2011, s. 399, ISBN 987-80-246-1983-5.

Peschke, K.-H., Křesťanská etika, Vyšehrad, 2004, s. 659, ISBN 80-7021-718-9.

Pöthe, P., Dítě v ohrožení, G plus G, 1996, s. 143, ISBN 80-901896-5-2.

Stoppard, M., Nová kniha o matce a dítěti, Cesty, Ottovo nakladatelství, 2001, s. 168, ISBN 80-7181-486-5.

Špeciánová, Šárka, Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Linde, 2003, s. 156, ISBN 80-86131-44-0.

Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J., Výchova dětí v náhradní rodinné péči, SPN, 1980, s. 132, publikace č. 4-31-18/1.

Říčan, Pavel, Agresivita a šikana mezi dětmi, Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí, Portál, 1995, s. 95, ISBN 80-7178-049-9.

Vágnerová M., Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, 1999, s. 448, ISBN 80-7178-214-9.

Zacharová, E., Hermanová, M., Šrámková, J., Zdravotnická psychologie, Grada, 2007, s. 232, ISBN 978-80-247-2068-5.

II. Sekundární literatura

Birneová, O., Nikdy o tom nemluv, Jota, 2006, s. 264, ISBN 80-7217-458-4.

Drobiličová, A.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě v rodinách, diplomová práce, Brno 2006.

Dunovský, J., Dytrych, Z., Matějček, Z. a kol.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Grada, 1995, s. 248, ISBN 80-7169-192-5.

Elliotová, M., Jak ochránit své dítě. Praha: Portál, 1997, s. 176, ISBN 80-7178-034-0.

Forwardová S., Buck.C., Když nám rodiče ničí život, Motto, 2008, s. 340, ISBN 987-807246-417-3.

Koluchová, J., Diagnostika a reparabilita psychické deprivace, Univerzita Palackého Olomouc, 1987, vydání první.

Krejčířová, R., Říčan, P. a kol., Dětská klinická psychologie, Grada, 1997, s. 603, ISBN 80-247-1049-8.

Matějček, Z., Po dobrém nebo po zlém. Praha: Portál, 2000, s. 109, ISBN 80-85282-00-3.

III. Internetové zdroje

<http://www.adopce.com/pestounska-pece/zakladni-pojmy/> (15. - 22. 6. 2012).

http://cs.wikipedia.org/wiki/SOS_dětské_vesničky (15. - 22. 6. 2012).

http://www.ditekrize.cz/syndrom_can.php#psychicke_tyraní (15. - 22. 6. 2012).

http://www.ditekrize.cz/syndrom_can.php#munchhausenuv_syndrom (16. 6. 2012).

<http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=620> (15. - 22. 6. 2012).

http://www.evalabusova.cz/clanky/potratem_nadeje.php (15. - 22. 6. 2012).

<http://www.fod.cz/tyraní.htm>, druhý odstavec (15. - 22. 6. 2012).

<http://www.fod.cz/>, Klokánek - rodinná alternativní ústavní péče (15. - 22. 6. 2012).

<http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/osvojeni.htm#11>; první odstavec (20. 6. 2012).

<http://www.fod.cz>, požadavky na „klokání rodiče“ a povinnosti „klokání tet a strýců“ (15. - 22. 6. 2012).

<http://www.fod.cz>, principy péče v klokánku (15. - 22. 6. 2012).

<http://www.fod.cz>, výhody Klokáneků oproti ústavnímu systému (15. - 22. 6. 2012).

<http://www.fod.cz/stranky/klokánek/pece.htm> (15. - 22. 6. 2012).

<http://www.linkabezpeci.cz/webmagazine/home.asp?idk=393> (15. - 22. 6. 2012).

<http://www.mpsv.cz/úfiles/clanky/7289/KSZD.pdf> (15. - 22. 6. 2012).

<http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-383-2005-sb-kterym-se-meni-zakon-c-109-2002-sb-o-vykonu-ustavni-vychovy-nebo-ochranné-vychovy-ve-skolskych-zarizenich-a-o-preventivne-vychovne-peci-ve-skolskych-zarizenich-a-o-zmene-dalsich-zakonu-ve-zneni-pozdjesich-predpisu-a-dalsi-sou> (15. - 22. 6. 2012).

http://www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece.html (15. - 22. 6. 2012).

<http://www.nicm.cz/formy-a-nasledky-psychickeho-tyraní-zneužívání-a-zanedbávání>.

<http://www.rodina.cz/clanek6479.htm>, odstavec 6-11 (15. - 22. 6. 2012).

<http://www.specialnipedagogika.cz/socius/data/414.pdf> (15. - 22. 6. 2012).

<http://zakony-online.cz/?s149&q149=all> (15. - 22. 6. 2012).

<http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html> (20. 6. 2012).

<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevnyajejichprevence/tyranizneuzivaniazanedbavanidetiidospelych/fyzicketyranizneuzivaniazanedbavani/zakladnicharakteristika/13651.aspx> (15. - 22. 6. 2012).

IV. Slovníky

Douglas, J. D. aj., Nový biblický slovník. Praha: Návrat domů, 1996, s.1243, ISBN 80-85495-65-1.

Jean-Jaques von Allmen: Kalich, Praha, 1991, 2. vyd., s. 360, ISBN 80-17-180-4.

NOVOTNÝ, A., Biblický slovník. Praha: Kalich, 1992. s. 771, ISBN 80-7017-528-1.

Tenney, C., Merrill, The Zondervan Pictorial Bible Dictionary, 12. vydání, červen 1977.

The new Jerusalem Bible - standard edition, 1990.

V. Sborníky

Vaníčková, Eva, Sborník V.konference sociálních pracovníků k rodinné problematice, Praha, MPSV ČR, 1994.

VI. Časopisy

Liguš, Ján, Takových je království Boží - Mk 10,14, Theologická revue HTF UK, Praha, 1992, č. 3.

Liguš, Ján, Deset božích přikázání a jejich biblicko-teologický význam, Theologická revue HTF UK, Praha, 1992, č. 25/5, s. 65-69.

SEZNAM PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č.137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob.

Zákon č.283/1993 Sb., o st.zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 360/1999 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o soc.-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Sdělení MZV č. 104/1991 Sb., o přijetí Úmluvy o právech dítěte.

Sdělení MZV č. 42/2000 Sb., o přijetí úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.

Sdělení MZV č. 34/1998 Sb., o přijetí Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

Zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 130/1980 Sb., o výchovném poradenství.

Instrukce Ministerstva práce a sociálních věcí č.j.: 21-12242/2000 ze dne 15.3.2000, kterou se stanoví rozsah evidence dětí a obsah spisové dokumentace o dětech, vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí a obsah spisové dokumentace o žadatelích o osvojení a o svěřením dítěte do pěstounské péče.

Instrukce č. 698/88-L ministerstva spravedlnosti a vnitra ČSR, zdravotnictví a sociálních věcí ČSR ze dne 30.12.1988 o výchově nezletilých dětí.

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 1/2000 SIS, řád pro okresní, krajské a vrchní soudy.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Příklady linky bezpečí.

Příloha 2: Dotazník.

Příloha č. 1: Příklady linek bezpečí

Dětské krizové centrum	Linka důvěry, vzdělávání, vyhledávání ohrožených dětí	http://www.dkc.cz/ Praha 4
Linka bezpečí dětí a mládeže	Krizová linka pro děti a mládež, poradenství a rodičovská linka	http://www.linkabezpeci.cz/ Praha 8
Vzdělávací institut ochrany dětí	Materiály, letáky, vzdělávání	http://www.detskaprava.cz/ Praha 7
Fond ohrožených dětí	Pomoc, Klokánek, azylový dům, poradenství	http://www.fod.cz/ Praha 1
Centrum Gona	Sexuologické centrum	http://www.sex-centrum.cz/ Praha 1

Příloha č. 2: Dotazník

Ahoj, jmenuji se Šárka Zárubová, studuji 5. rokem Husitskou teologickou fakultu na UK a ráda bych napsala práci o zanedbávaných a týraných dětech. Připravila jsem si několik otázek a budu moc ráda, když mi na ně zkusíš odpovědět. Chci se dozvědět se, zda víš, že někteří lidé ubližují dětem a že to není správné. Moc ti děkuji za pomoc. Odpovědi zakroužkuj.

Věk:.....

Dívka / chlapec

1, Myslím si, že týrané děti jsou normální a hodní kluci a holky. Co si myslíš ty?

Ano

Ne

Asi ano

Asi ne

2, Týrané děti mohou být děti, které často chodí do školy s modřinami nebo často pláčou. Znáš někoho takového?

Ano

Ne

Asi ano

Asi ne

3, Ti, kdo ubližují dětem, nebo jiným dospělým jsou zlí a nemocní. Souhlasíš?

Ano

Ne

Asi ano

Asi ne

4, Proč to dělají?

chtějí si vybití vztek   nudí se   nemají rádi své děti   děti moc zlobí a neučí se

.....

5, Ubližují více holkám nebo klukům?

holkám a proč? .....

klukům a proč? .....

6, Co bys udělal/a, kdyby tvůj nejlepší kamarád nebo kamarádka měl/měla několik modřin nebo stále plakal/a?

zeptám se ho, co se mu stalo a pak to řeknu paní učitelce

zeptám se ho, co se mu stalo a pak o tom nikomu neřeknu

zeptám se ho, co se mu stalo a pak o tom řeknu mamince a tátovi

7, Slyšel/a jsi někdy o někom, komu se to už stalo?

Ano   Ne

a bylo to .....

8, Věděl/a jsi, že k týrání patří i to, když někdo někomu nedává najíst nebo napít? Nebo když někdo někoho někam zavírá na dlouhou dobu a ten zavřený nemůže odejít?

Ano   Ne

9, Týrat mohou i větší děti na škole, třeba prvňáčky, nebo děti malé, s brýlemi, nebo třeba ty co kulhají a nebo ty, jejichž maminka nemá práci nebo je nemocná. To se ale nesmí. Tyto děti pak nechodí do školy rády a bojí se. Proto je důležité udělat:

oznámit to paní učitelce nebo paní družinářce

říct to doma

říct to rodičům dítěte, pokud je známe

neříkat to

10, Jak může vypadat takovéto týrání?

nadávání

posmívání

vyhazování čepice nebo sešitu z okna

schovávání věcí

strkání

vyžadování svačiny nebo peněz

fyzické násilí

11, Myslíš, že ti, co věří v Boha, by nikomu neublížili?

Asi ne   Asi jo

12, Myslíš si, že až budou mít týrané děti své děti, že je budou také týrat?

Asi ano   Asi ne   Netuším

13, Je podle tebe lepší zůstat s mámou a tátou, kteří ubližují svým dětem, nebo odejít do dětského domova?

zůstat

odejít

ani jedno

14, Dokázal/a by sis v podobné situaci zavolat (telefonem) nebo říct o pomoc?

samozřejmě

nevím

snad

15, Co myslíš, mohou si tyto děti vážit sami sebe?

Asi ano   Asi ne

16, Kamarádil/a bys s takovým to kamarádem?

Ne   Ano   bál bych se   nevím

17, Nakresli, co si představíš, když se řekne týrání dětí.